

Nelli Kolsi

Luottolaitosten veroraportointi Suomessa

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Kolsi, Nelli: Luottolaitosten veroraportointi Suomessa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma; laskentatoimi
Ohjaaja: Ihantola, Eeva-Mari
Elokuu 2021

Yhteiskuntavastuu kasvattaa jatkuvasti rooliaan yritysten jokapäiväisessä toiminnassa. Kuluttajien, sijoittajien ja muiden olennaisten sidosryhmien tietoisuus lisääntyy jatkuvasti lisäten yritysten kohtaamia vaatimuksia. Täyttääkseen sidosryhmiensä odotukset, on yritysten panostettava vastuullisuuden huomiointiin kaikessa toiminnassaan ja raportoitava asianmukaisesti. Yrityksiltä odotetaan selkeästi enemmän kuin vain lakien mukaan toimimista.

Viime aikoina yritysvastuun kentällä esiin on noussut vastuullinen veronmaksu. Mediassa on ollut esillä useita aggressiiviseksi verosuunnitteluksi luokiteltavia tapauksia, jotka ovat aiheuttaneet yrityksille laajoja mainehaittoja. Kansallisella ja kansainvälisellä tasolla on alettu kehittää uusia tapoja säännellä verosuunnittelun mahdollisuuksia. Yksi näistä on ollut raportointivaatimusten laajentaminen.

Tämän tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä luottolaitosten veroraportoinnin tilanteesta Suomessa, verosuunnittelun määritelmistä ja siihen liittyvästä sääntelystä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Luottolaitosten rooli veronmaksajana on merkittävä. Tutkimus keskittyi tutkimaan ennalta harkitun varaisesti valikoitujen yritysten julkaisemia yritysvastuu- ja vuosiraportteja veroraportointiin keskittyen ja analysoimaan sisällönanalyysin kautta veroraportoinnin tilannetta Suomessa toimivien luottolaitosten osalta. Tutkimusta ohjaavina taustateorioina toimivat sidosryhmäteoria sekä legitimaatioteoria.

Tutkimuksen tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että Suomessa toimivien luottolaitosten veroraportointi on yleisesti ottaen edelleen melko suppealla tasolla, ja raportointitavoista yritysten välillä löytyy suuriakin eroja. Tutkimuksen kohteena olevat yritykset painottivat raportoinnissaan hieman eri asioita, osalla painotuksen ollessa enemmän vastuullisessa veronmaksussa ja osalla enemmän verojen raportoinnissa yhtenä yrityksen kulueristä.

Avainsanat: Verot, yritysvastuuraportointi, verojalanjälki

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Yritysvastuu- ja veroraportoinnin taustaa	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset	4
1.3	Tutkimusmenetelmät	6
1.4	Tutkielman rakenne	7
2	VEROT OSANA YRITYSVASTUUTA: TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
2.1	Keskeiset käsitteet	9
2.2	Yritysvastuun ja verotuksen välinen suhde	16
2.3	Teoreettinen viitekehys	18
2.3.1	Sidosryhmäteoria	18
2.3.2	Legitimaatioteoria	21
2.4	Verosuunnittelua, veron kiertämistä vai verovilppiä?	22
2.5	Yhteenveto	24
3	VERORAPORTOINNIN NYKYTILA JA LAINSÄÄDÄNTÖ	26
3.1	Veroraportoinnin ja verosuunnittelun nykytila	27
3.2	Veroraportointia koskeva keskeinen sääntely	29
3.3	BEPS-hanke	31
3.4	Global Reporting Initiative -raportointiohjeisto	32
3.5	Yritysvastuuraporttien ulkoinen varmennus	34
3.6	Käsittelyssä ja suunnitteilla olevat aloitteet	35
4	TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	38
4.1	Aineiston esittely	38
4.2	Tulosten luotettavuuden arviointi	42
5	TUTKIMUSTULOKSET	45
5.1	Raportin luotettavuus	47
5.2	Raportointimenetelmät -ja periaatteet	49
5.3	Veroista raportointi	52
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	59
6.1	Tutkielman yhteenveto	59
6.2	Johtopäätökset	61
6.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet	66
	LÄHDELUETTELO	68
	LIITE 1 Luettelo tutkielman empiirisestä aineistosta	75

1 JOHDANTO

Vaatimukset yritysten yhteiskuntavastuullisuudesta kasvavat jatkuvasti, ja vastuullisuuden käsitettä tarkastellaan koko ajan laajemmin. Viime aikoina huomio on keskittynyt etenkin yritysten veronmaksuun liittyvään vastuullisuuteen. (Knuutinen, 2014, 19.) Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on syventää ymmärrystä luottolaitosten veroraportoinnista ja siihen liittyvän sääntelyn tilanteesta Suomessa.

1.1 Yritysvastuu- ja veroraportoinnin taustaa

Osakeyhtiölain viides pykälä määrittää yrityksen toiminnan tarkoituksen selkeästi ja ytimekkäästi seuraavasti: ”Yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.” Kuitenkin kyseisen lain perustelut jo vuodelta 2005 toteavat myös seuraavaa: ”Voiton tuottaminen pitkällä tähtäyksellä ja osakkeen arvon kasvattaminen edellyttävät usein yhteiskunnallisesti hyväksyttävien menettelytapojen noudattamista sellaisissakin tilanteissa, joissa lainsäädäntö ei siihen pakota. Esimerkiksi yhtiön julkisella kuvalla saattaa olla suuri merkitys yritystoiminnan ja yhtiön osakkeiden arvon kannalta.” (HE, 2005.)

Vastuullinen ajattelu ja toiminta ja siitä tiedottaminen kasvattavat siis jatkuvasti merkitystä osana yritysten arkipäivää. Kuluttajat ovat tietoisempia ja sidosryhmät vaativat yrityksiltä laajempaa raportointia. Selkeää on, että menestyäkseen yrityksen on huomioitava toiminnassaan myös ympäröivä yhteiskunta ja sen arvot. Vastuullisesta toiminnasta ja läpinäkyvästä raportoinnista voidaan sanoa tulleen yrityksille uusi kilpailukeino. (Juholin, 2004.)

”Sijoittajat ovat jo kääntäneet kelkkansa: vastuullisilla sijoitustuotteilla on nyt rajaton kysyntä, eikä tarjonta vastaa sitä lähellekään. Pullonkaulana on myös vertailukelpoisen tutkitun tiedon saatavuus.” (TEM, 2021,38.) Vastuulliseen yri-

tystoimintaan sijoittavia olisi siis tällä hetkellä enemmän, kuin vastuullisesti toimivia yrityksiä sijoituskohteena.

EU teki vuonna 2014 päätöksen uudesta direktiivistä 2014/95/EU yritys vastuuraportointiin liittyen. Tämän seurauksena vuonna 2016 tuli Suomessa voimaan kirjanpitolain kohta 3a, jonka mukaan yleisen edun kannalta merkittävien suurien yhteisöjen on sisällytettävä toimintakertomukseen selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista. Selvityksessä on kerrottava vähintään tietoja siitä, miten yhteisö huolehtii ympäristöasioista, sosiaalisista asioista ja henkilöstöasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sekä korruption ja lahjonnan torjunnasta. (KPL 3a:2) Konsernin tapauksessa emoyhtiö antaa selvityksen koko konsernista. (KPL 3a:4) Yritysvastuuraportti voidaan julkaista toimintakertomuksen ohessa tai viimeistään kuuden kuukauden kuluessa tilinpäätöspäivästä (KPL 3a:5), ja raportti on myös tilintarkastajan tarkistettava (KPL 3a:6). Raportointivelvoite on siis koskenut yleisen edun kannalta merkittäviä suuria yhteisöjä alkaen tilikaudesta 2017.

Yritysvastuuraportin laativien yritysten määrä on kasvanut tasaisesti viime vuosina (KPMG, 2020). Hiljattain yksi tuoreista ja suurimmista yritysvastuukeskusteluissa ja medioissa esiin nousseista aiheista on ollut verosuunnittelu, veronvälttely ja veronkierto (ks. esim. Finnwatch, 2017; Ylönen & Laine, 2014). Huomio on kiinnittynyt lähiaikoina erityisesti suuriin menestyviin yrityksiin, jotka maksavat tuloveroja vain vähissä määrin, ja kiinnostus on kohdistunut yritysten käyttämiin keinoihin verojen välttelemiseksi esimerkiksi voittoja siirtämällä kevyen verotuksen maihin. Valtioiden verotulojen vähyys heikentää suoraan hyvinvointivaltioiden rahoitusta suurissakin määrin, ja tämän vuoksi on alettu vaatia yrityksiltä verojalanjälkeen liittyvää raportointia. (TEM, 2015, 11.)

On myös tutkittu, että se, miten suuret yritykset käsittelevät yritys vastuuasioita, verosuunnittelua tai vastuullista veronmaksua, vaikuttavat yleisesti ihmisten käsitykseen kyseisistä teemoista. Näin ollen yrityksillä voidaan sanoa olevan merkittävää vastuuta aihepiiriin liittyen. Lisäksi verosuunnittelun ollessa merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, on tärkeää selvittää miten yritykset raportoivat vero-

tukseen liittyvistä seikoista julkaisemissaan raporteissa. (Ylönen & Laine, 2014, 6.)

Useita yrityksiä on otettu tarkemman suurennuslasin alle verojalanjälkeen, käytettyihin verojärjestelykeinoihin ja siitä tehtyyn raportointiin liittyen. Esimerkiksi Finnwatch on julkaissut useita raportteja yleisellä tasolla Suomen lainsäädännön mahdollistamaan verojärjestelyyn sekä eri toimialoilla tapahtuvaan verosuunnitteluun liittyen. Finnwatch on julkaissut myös laajan raportin liittyen Suomessa veroneuvontaa tarjoavien yritysten toimintaan. Raporteista käy selkeästi ilmi, että vaikka yleisesti Suomessa on annettu harvoja tuomioita tarkoitukselliseen verojen kiertoon liittyen, ei verojalanjäljestä raportointi tai verokonsultointia tekevien yritysten toiminta ole edelleenkaan lähelläkään läpinäkyvää. Esimerkiksi Finnwatchin raportissa "Verovälttelyn arkkitehdit" (2017) on arvioitu, että Suomi menettää veropalveluita tarjoavien yritysten ruokkiman aggressiivisen verosuunnittelun myötä yhteisöveroja vuosittain jopa noin 430 - 1 400 miljoonaa euroa.

Yritysten veroraportointi osana yritysraportteja on keskusteluiden ja julkisen huomion myötä kasvanut ja raportointi laajentunut (ks. esim. Knuutinen, 2014 & KPMG, 2020). Tähän liittyvä sääntely on kuitenkin vielä täysin alkutekijöissään, ja tiedossa on useita tapauksia, jossa yritykset ovat omissa raporteissaan tuoneet esiin vastuullisuuttaan veronmaksajana, mutta tarkemman tutkimuksen myötä on ilmennyt julkisuuteen tietoja, jotka todistavat päinvastaista (Knuutinen, 2014.) Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2015 julkaisemassa raportissa "Verojalanjälkiraportointi", sivulla 10 kuvataan veroraportoinnin tavoitetta seuraavasti: "Raportointia sidosryhmille on pidetty tarpeellisena yrityksen yhteiskuntavastuullisuuden arvioimiseksi ja kokonaisverojalanjäljen julkistaminen antaa sidosryhmille tietoja yritysten vastuullisuudesta. Sen tavoitteena ei sen sijaan ole valvoa, täyttävätkö yritykset verolainsäädännön asettamat vaatimukset, vaan laillisuusvalvonta on verottajan tehtävä."

Lisäksi yritysraporttien varmentaminen on yrityksille vapaaehtoista. Yritysraportointiin käytetyt raportointiohjeistot, kuten GRI-standardit, suosittelivat ulkoisen varmuuden hankkimista. Yritysraport-

tuuraportin ollessa ulkoisesti varmennettu, lukijan tulisi voida luottaa tietojen paikkansapitävyyteen, mutta lukijalle voidaan sanoa jäävän edelleen kuitenkin suuri vastuu sen arvioinnissa, kuinka todenmukaisen kuvan raportti yrityksen vastuullisuudesta antaa. (Niskala ym., 2019.)

Muun muassa Roman Lanis ja Grant Richardson ovat käsitelleet tutkimuksessaan ”Is Corporate Social Responsibility Performance Associated with Tax Avoidance?” (2015), sitä tulisiko veronmaksuun liittyvät kysymykset yhdistää yrityksen vastuullisuuteen. Jos veronmaksu nähtäisiin vain yhtenä liiketoiminnan transaktiona ja liiketoiminnan kuluna, on selkeää, että yrityksen intressinä on minimoida tällaisia kuluja mahdollisimman paljon. On kuitenkin todettu, että yritysverojen maksamisella on suuri yhteiskunnallinen merkitys, sillä se mahdollistaa esimerkiksi monen julkisen palvelun, kuten koulutuksen ja terveydenhuollon tarjoamisen. Yrityksen veroja minimoivilla toimilla voi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia yhteiskunnalle, ja tämän takia yrityksen veronmaksun voidaan sanoa yhdistyvän vahvasti yritysvastuuseen ja yhteiskunta-vastuullisuuteen. (Lanis ym., 2015, 442.)

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä veroraportoinnin roolista osana Suomessa toimivien pankkien yritysvastuuta ja vastuuraportointia tällä hetkellä. Veroraportointiin liittyvän sääntelyn ollessa melko tuoretta, hakee raportointi vielä varmasti muotoaan. Edellä kappaleessa 1.1. esiteltiin tämänhetkistä keskustelua veroraportoinnin ja vastuullisen yritystoiminnan ympärillä, ja todettiin yritysten verojen minimointiin pyrkivällä toiminnalla olevan merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia joissain tapauksissa. Tämän vuoksi tutkimuksen aiheena on veroraportointi ja sen tämänhetkinen tilanne. Tutkimusaineiston rajaamiseksi aihepiiri on rajattu koskemaan Suomessa toimivia luottolaitoksia.

Tutkielmassa tullaan käsittelemään ajankohtaisia mediassa esillä olleita verosuunnittelun teemoja, sekä tuoretta tai valmisteilla olevaa lainsäädäntöä, jota verosuunnittelun ja -raportoinnin säätelämiseksi on julkaistu.

Tutkielman empiirinen osio keskittyy tutkimaan kolmen suurimman Suomessa toimivan luottolaitoksen vuosikertomuksen tai yritysraportin yhteydessä julkaistua veroraportointia eri näkökulmista sisällönanalyysia tutkimusmetodina hyödyntäen. Myönnettyjen lainojen sekä talletusmäärien perusteella markkinaosuudeltaan kolme suurinta Suomessa toimivaa luottolaitosta ovat OP Ryhmä, Nordea sekä Danske Bank (Suomen Pankki, 2020). Täten kyseiset yritykset ovat valikoituneet tämän tutkielman tutkimuksen kohteeksi.

Tutkimuskysymykset tutkimusongelmaan liittyen ovat seuraavat:

1. Miten yritykset sisällyttävät veroraportoinnin osaksi yritysraportointia?
2. Mitä raportointimenetelmiä ja -periaatteita yritykset hyödyntävät raportoinnissa?

Tutkimuksen edetessä pyritään selvittämään, millaiset asiat tutkimukseen valituissa yrityksissä koetaan olennaisiksi raportoitaviksi veronmaksuun liittyviksi tiedoiksi, ja millaisia raportointimenetelmiä ja -periaatteita hyödyntäen näitä tietoja esitetään raporteissa. Julkaistuja raporteja arvioidaan myös niiden luotettavuuden kannalta. Lisäksi valittuja Suomessa toimivia yrityksiä koskevan yhtenäisen lainsäädännön vuoksi voidaan tehdä tarkastelua liittyen siihen, löytyykö yritysten raporteista yhteneviä seikkoja, tai päinvastoin selkeitä eroja. Raporttien sisältöä analysoitaessa hyödynnetään myös GRI-standardia.

Koska veroraportointi on melko tuoretta ja vain vähän säädeltyä, tutkimus on rajattu koskemaan luottolaitoksia, joita kirjanpitolain kohta 3a velvoittaa raportoimaan yritysraportin yhteydessä, niiden ollessa yleisen edun kannalta merkittäviä suuria yhteisöjä. Lisäksi tutkimuksen kohteet rajataan koskemaan Suomessa toimivia yhtiöitä, jotta vertailupohja on selkeämpi yhtenäisen lainsäädännön vuoksi.

Tutkielman toimialaksi valikoitui luottolaitokset, sillä luottolaitoksia velvoittaa muun sääntelyn lisäksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi

2013/36/EU 89 artikla julkaisemaan maakohtaisen raportin muun muassa liikevaihdostaan, tuloksesta ennen veroja, sekä maksetuista veroista eli toiminnoistaan ja rahavirroistaan maakohtaisesti. Kyseinen EU:n direktiivi 2013/36/EU 89 artikla on Suomessa sisällytetty lakiin luottolaitostoiminnasta. Ylimääräisen sääntelyn vuoksi luottolaitosten veroraporttien sisällön voidaan odottaa olevan yleisesti ottaen muita yrityksiä laajempaa. Luottolaitosten rooli veronmaksajana on olennainen, ja lisäksi luottolaitokset ovat olleet isossa osassa koskien vastuullisen veronmaksun keskustelua esimerkiksi veroparatiisijärjestelyihin liittyen (Finnwatch, 2018).

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkielma. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä tutkimuksen kohteesta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 162-164.) Empiirinen osio tutkimuksesta toteutetaan sisällönanalyysia hyödyntäen tutkien muutamien ennalta harkinnanvaraisesti valitun yrityksen julkaisemia yritysvaluutturaportteja ja muuta veroihin liittyvää raportointia.

Sisällönanalyysi sallii erilaisten julkaisujen analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti, ja se sopii hyvin strukturoimattoman aineiston analysointiin. Sisällönanalyysimenetelmällä tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus. Sisällönanalyysissa analysoidaan tekstiä ja pyritään keräämään aineisto järjestettyyn muotoon johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Sisällönanalyysi toteutetaan mukaillen seuraavaa Tuomen & Sarajärven (2018) esittelemää vaiheiden jaottelua:

1. Aineistoon tutustuminen ja muistiinpanojen tekeminen
2. Merkityiden asioiden kerääminen yhteen
3. Alaluokkien ja yläluokkien sekä kokoavan käsitteen muodostaminen
4. Raportin kirjoittaminen

Kerätyn aineiston analyysi toteutetaan tarkemmin teoriaohjaavana sisällönanalyysinä, jossa teoriaa hyödynnetään analyysin apuna ja tukena, mutta tehtävä analyysi ei suoraan pohjautu teoriaan. Teoriaohjaavassa analyysissä edetään aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysivaiheen edetessä ohjaavaksi ajatukseksi nousee aineiston pohjalta tehdyt jaottelut eri alaluokkiin. Teoriaohjaavan analyysin logiikka perustuu abduktiiviseen päättelyyn, jossa yhdistellään aineistosta tehtyjä havaintoja ja teoriaa. (Tuomi & Sarajarvi, 2018.)

Tutkimuksen teoriaosuuden tukena hyödynnetään aiheesta julkaistuja kirjoja, kirjanpitolain pykälä ja muuta lainsäädäntöä sekä tieteellisiä julkaisuita aiheeseen liittyen. Teoreettisen viitekehyksen pohjalta analysoitava empirinen aineisto koostuu yritysten verkkosivuilla annetuista julkaisuista yritysvastuuraportointiin, veroraportointiin, vastuulliseen veronmaksuun ja niihin soveltuvaan lainsäädäntöön liittyen.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma rakentuu kuudesta pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa johdatellaan aiheeseen esittelemällä aihepiirin olennaista taustaa, ajankohtaista keskustelua, tutkimuksen tavoitteita, tutkimusongelma sekä asetetut aihepiirin rajaukset, tutkimusmenetelmät ja -kysymykset sekä tutkielman rakenne. Toisessa luvussa esitellään tutkielmassa hyödynnettävä teoreettinen viitekehys, jossa määritellään tarkemmin tutkimuksen tukena käytettävät teoriat, yritysvastuu ja muut tutkielman kannalta keskeiset käsitteet. Lisäksi toisessa luvussa pureudutaan tarkemmin verojen minimointiin liittyviin tasoeroihin, ja erityisesti näiden laillisuusnäkökulmaan.

Kolmas luku esittelee yritysvastuu- ja veroraportoinnin nykytilaa, ja raportointia koskevaa keskeistä sääntelyä kansainvälisellä ja kansallisella tasolla. Lisäksi kolmas luku sisältää tietoa kansainvälisestä OECD:n BEPS-hankkeesta liittyen verosuunnitteluun ja sen sääntelyyn, sekä laajalti käytössä olevasta yritysvastuuraportointiin liittyvästä Global Reporting Initiative -ohjeistosta. Kolmannessa

luvussa nostetaan esiin myös käsittelyssä ja suunnitteilla olevia lakialoitteita veroraportointiin ja sen sääntelyyn liittyen.

Neljäs luku sisältää tutkielmassa hyödynnettävän aineiston esittelyn. Aineistoon pureudutaan tarkemmin hyödyntäen sisällönanalyysia tutkimusmenetelmänä. Viidennessä luvussa esitellään saadut tutkimustulokset ja analysoidaan niitä tutkielman teoreettisen viitekehyksen avulla. Kuudennessa luvussa tehdään yhteenveto tutkielman sisällöstä sekä esitellään tutkimustulosten pohjalta tehdyt johtopäätökset, sekä ajatuksia aihepiirin jatkotutkimusmahdollisuuksista.

2 VEROT OSANA YRITYSVASTUUTA: TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä kappaleessa esitellään tutkielman keskeiset käsitteet, joita ovat yritys-
vastuu, jaetun yhteisen arvon luominen, verosuunnittelu, sekä verojalanjälki.
Lisäksi esitellään tutkielmassa hyödynnettävä teoreettinen viitekehys, joka ra-
kentuu sidosryhmäteorian ja legitimaatioteorian pohjalle.

2.1 Keskeiset käsitteet

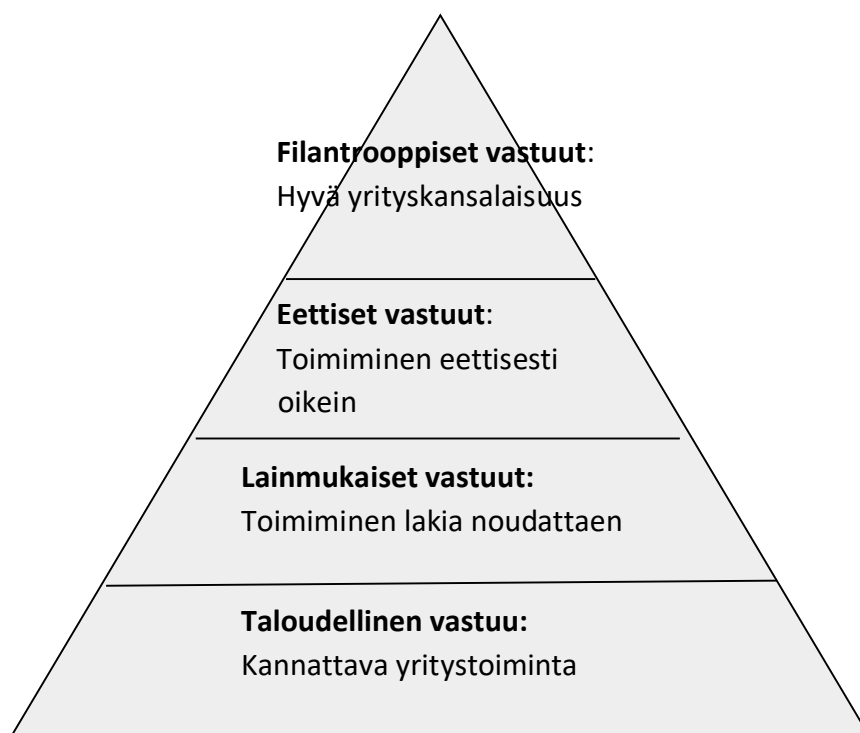
Tämän tutkielman keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa yritysvastuu, jaetun
yhteisen arvon luominen, (aggressiivinen) verosuunnittelu, sekä verojalanjälki.
Seuraavaksi esitellään tarkemmin näitä tutkielman ymmärtämisen kannalta
keskeisempiä käsitteitä.

Yritysvastuu

Euroopan komission määritelmä yritysvastuusta (CSR, Corporate Social Res-
ponsibility) viittaa eri toimijoiden vastuuseen niiden omien toimien yhteiskun-
nallisista vaikutuksista (Euroopan komissio, 2011). Termi yritysvastuu liittyy
vahvasti yrityksen ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen, sillä samalla
kun yritystoiminnalla voi olla suuria vaikutuksia ympäröivään yhteiskuntaan,
myös ympäröivä yhteiskunta vaikuttaa monilla tavoin yritystoimintaan ja sen
edellytyksiin. Yritysvastuu jaotellaan yleisesti taloudelliseen vastuuseen, ympä-
ristövastuuseen sekä sosiaaliseen vastuuseen kattaen yritystoiminnan aiheut-
tamat välittömät ja välilliset vaikutukset yhteiskunnalle. (Niskala ym., 2019.)

Taloudellinen vastuu sisältää muun muassa verotukseen liittyvät kysymykset,
joista suurimpana aiheena on verotulojen kasvattaminen ja niiden oikeudenmu-
kainen maksaminen, sekä yhteiskunnan hyötyminen yrityksen toiminnasta vero-
tulojen myötä. Laajasti tarkasteltuna taloudellisen vastuun voidaan katsoa sisäl-
tävän myös korruption torjuntaa, tasa-arvoisen ja oikeudenmukaisen kilpailun

edistämistä, sekä ympäröivälle yhteiskunnalle taloudellisen hyvinvoinnin luomista. (Knuutinen, 2014, 98-101.) Taloudellisen vastuun voidaan sanoa myös muodostavan pohjan muille yritys vastuun osa-alueille (kuvio 1), sillä ilman kannattavaa yritystoimintaa ei yritys pysty toimimaan pitkällä aikavälillä eikä siten luomaan sidosryhmilleen lisäarvoa. (Carroll, 1991, 40-41.)

Kuvio 1 Yritysvastuun pyramidimalli (Mukaiillen Carroll, 1991, 42)

Archie B. Carroll on vuonna 1991 laatinut yllä näkyvän laajasti sittemmin käytetyn pyramidimallin yritys vastuun jaotteluun (kuvio 1). Taloudellisesti vastuullisen toiminnan lisäksi tulee yrityksen noudattaa lakia, joka voidaan nähdä yleisenä normina oikeudenmukaiselle toiminnalle, ja sen vuoksi lainmukainen vastuu on pyramidin toisella portaalla. Kolmannella portaalla olevan eettisen vastuun nähdään sisältävän yritysten toimet, jotka ylittävät lain vaatimukset. Näillä toimilla yleensä pyritään vastaamaan sidosryhmien odotuksiin. Vaatimuksien lisääntyessä voi myös välillä tapahtua niin, että aikaisemmin eettiseen vastuuseen kuuluvat toimet sisällytetään lakiin, jolloin ne siirtyvät pyramidissa yhden portaan alaspäin.

Filantrooppiset vastuut Carrollin yritys vastuun pyramidimallin ylimmällä portaalla sisältävät toimet, joita yritykset tekevät toteuttaakseen hyvää yrityskansalaisuutta. Tällaiset toimet ovat yritykselle täysin vapaaehtoisia, ja ne lasketaan hyvän-
tekeväisyystoimiksi. Laatomalla yritys vastuun eri tasoista pyramidimallin, Carroll on korostanut sitä, ettei ylimmälle tasolle ole mahdollista päästä, ellei yrityksellä ole alempiin tasoihin sisältyvä perusta kunnossa. (Carroll, 1991, 41-42.)

Yritysvastuu on yleisesti ottaen vapaaehtoista toimintaa, jonka toteutuksessa pyritään huomioimaan sidosryhmien odotukset. Yritysvastuuseen liittyen käytetään useita termejä, joista yleisin on yhteiskuntavastuu. Muita yritys vastuusta yleisesti käytössä olevia termejä ovat esimerkiksi vastuullinen yritystoiminta, hyvä yrityskansalaisuus tai kestävä kehityksen mukainen yritystoiminta. (Harmaala & Jallinoja, 2013.)

Yleiset yritys vastuukysymykset	Arvoketjun yritys vastuukysymykset	Toimintaympäristön yritys vastuukysymykset
Hyvä yrityskansalaisuus	Arvoketjun negatiivisten vaikutusten minimointi	Strategiset yritys vastuuninvestoinnit, jotka parantavat yrityksen kilpailukyvyille keskeisiä tekijöitä toimintaympäristössä
Reaktiivinen yritys vastu	Arvoketjun positiivisten vaikutusten maksimointi (hyödyt yhteiskunnalle ja yrityksen strategialle)	Strateginen yritys vastu

Kuvio 2 Yritysvastuukysymyksien jaottelu (Mukaihen Porter & Kramer, Harvard Business review, 2006; Niskala ym., 2019)

Kuviossa 2 esitellään Porter ja Kramerin (2006) esittelemä jaottelutapa yritysten vastuukysymyksiä koskien. Jaottelu voidaan tehdä yleisiin yritysvastuukysymyksiin, arvoketjun yritysvastuukysymyksiin, sekä toimintaympäristön yritysvastuukysymyksiin. Yleisiin yritysvastuukysymyksiin sisältyy yleinen hyvä yrityskansalaisuus ja reaktiivinen yritysvastuu. Arvoketjun yritysvastuukysymyksiin sisältyy arvoketjun negatiivisten vaikutusten minimointi ympäröivää yhteiskuntaa ajatellen, sekä tietenkin positiivisten vaikutusten maksimointi.

Toimintaympäristön yritysvastuukysymyksiin sisältyy yritysten strategiset yritysvastuainvestoinnit, joilla voidaan vastuullisuuden lisäksi parantaa yrityksen kilpailukyvyllä keskeisiä tekijöitä sen toimintaympäristössä. Jaottelun tarkoituksena on määrittää, miten yritys priorisoi yritysvastuuseen liittyviä kysymyksiä, ja onko kyseessä esimerkiksi strateginen yritysvastuukysymys, joka luo mahdollisuuden myös jaetun yhteisen lisäarvon luomiseen (ks. käsite alla).

Jaetun yhteisen arvon luominen

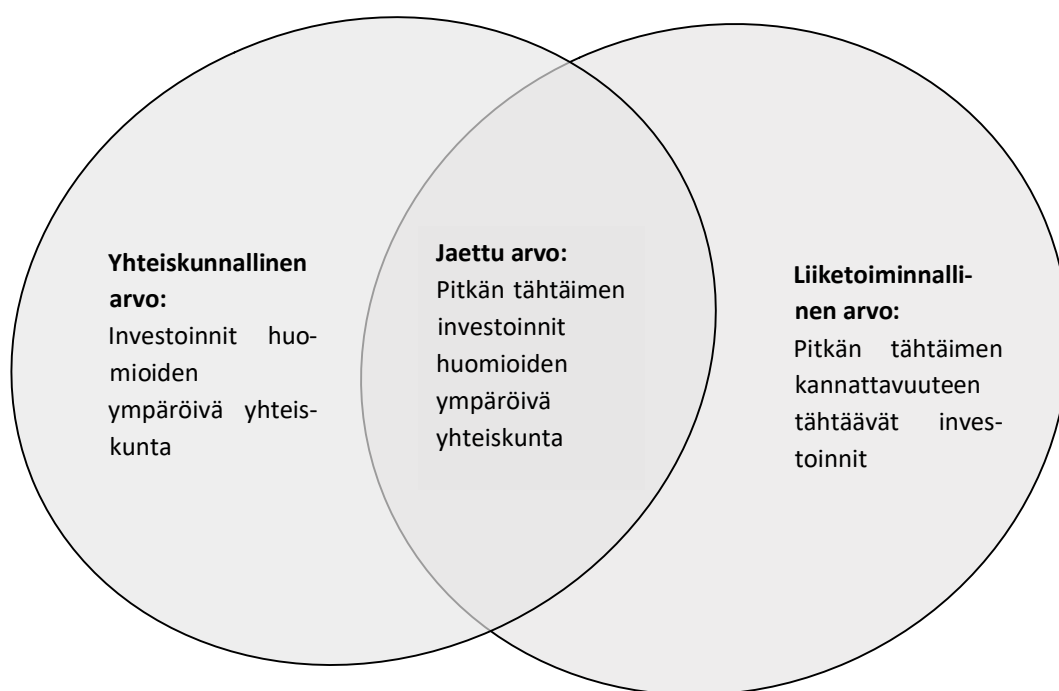
”Tarvitsemme sofistikoitumman kapitalismin muodon, jossa yhteiskunnallinen tarkoitus on olennainen osa yritystoimintaa.” (Niskala ym., 2019)

Jaetun yhteisen arvon (shared value) luominen on Michael Porterin ja Mark Kramerin kehittämä käsite, jonka mukaan taloudellista lisäarvoa yritykselle voidaan luoda samalla luomalla lisäarvoa myös ympäröivälle yhteiskunnalle. Porter ja Kramer kokivat, että useat yritykset keskittyivät käsittelemään vastuullisuuskysymyksiä irtonaisena osa-alueena varsinaisesta liiketoiminnasta, vaikka ne voivat toimia oleellisena osana yrityksen kilpailukykyäkin. Tämän vuoksi Porter ja Kramer kehittivät jaetun yhteisen arvon käsitteen pyrkimyksenään tuoda yritysvastuu osaksi liiketoiminnan ydintä. (Niskala ym., 2019.)

Porterin ja Kramerin mukaan jaettua yhteistä arvoa syntyy erityisesti yrityksen tuottamien tuotteiden ja palveluiden, yrityksen arvoketjun, sekä yritystoimintaa tukevien klustereiden, kuten infrastruktuurin kautta. Porter ja Kramer neuvovatkin organisaatioita kysymään itseltään muun muassa sitä, voisiko yrityksen ar-

voketju rakentua niin, että ympäröivälle yhteisölle luodaan samalla positiivisempi vaikutus. (Niskala ym., 2019.)

Kuviossa 3 havainnollistetaan jaottelu yhteiskunnallisen arvon ja liiketoiminnallisen arvon tuottamisessa, sekä näiden yhdistymiskohta, jossa luodaan jaettua arvoa ympäröivälle yhteiskunnalle.

Kuvio 3. Jaetun arvon luominen yhteiskunnallisen arvon ja liiketoiminnallisen arvon yhdistämisen myötä (Mukaillen Porter & Kramer 2011).

Verosuunnittelu

Suomessa veroja kerätään neljästä eri veropohjasta; tuloista, kuluista, omaisuuden hallinnasta ja siirtämisestä sekä sosiaaliturvaan liittyvistä työnantajan tai työntekijän maksuista. Valtio ja kunnat ovat taas yksi suurimpia verojen saajia, ja niiden saamista verotuloista tärkeimpiä ovat tulo- ja varallisuusverot kuten yksityisiltä henkilöiltä ja yrityksiltä kerätty tulovero sekä kulutusverot, kuten ar-

vonlisävero. Verotuksen tavoitteet voidaan jaotella fiskaalisiin, tulonjako-, sekä ohjaaviin tavoitteisiin. Fiskaalisia tavoitteita on julkisten menojen kattaminen kerättyjen verojen avulla. Tulonjakotavoite on kaventaa kansalaisten tulo- ja varallisuuseroja. Ohjaavia tavoitteita on vaikuttaa verojen avulla kansalaisten ja organisaatioiden käyttäytymiseen. (Leppiniemi & Walden, 2000.)

Verosuunnittelun mahdollisuudet riippuvat suurelta osin eri veromuodoista, ja yleisesti suunnittelua tapahtuu eniten tuloverotuksen osalta, sen tarjotessa eniten suunnittelun mahdollisuuksia (Leppiniemi & Walden, 2000).

Verosuunnittelu terminä viittaa oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna hyväksyttävään verojen minimointiin. Verosuunnittelua on luonnehdittu myös toimintana, jossa hyödynnetään erilaisia laissa olevia distinktioita ja epäjatkuuskohtia, joita yleisesti ottaen pidetään lainsäätäjän tarkoittamina tai hyväksyminä. Verosuunnittelun eniten hyväksyttävänä ja tarpeellisena muotona voidaan esittää esimerkkinä yritysmuodon valinta pohjautuen verotuksellisten asioiden huomioimiseen. (Knuutinen, 2014, 172-175.)

Verosuunnittelu voidaan jaotella sen strategiseen, taktiseen ja operatiiviseen tasoon. Toimialan valinta tai yritysrakennetta koskevat päätökset voidaan luokitella strategiseksi verosuunnitteluksi, sillä kyseessä on pitkän tähtäimen päätöksiä. Taktiseksi verosuunnitteluksi taas sisältyy sen selvittäminen, millä verosuunnittelun keinoilla päästään tietyn aikajakson tavoitteisiin, yleisesti ottaen tavoitteeksi asetettuun tulokseen verotuksessa. Operatiivista verosuunnittelua taas on lainsäädännön ja oikeuskäytäntöjen huomiointi verosuunnittelupäätöksissä, sekä yksittäisissä toimenpiteissä kuten kirjanpidon menetelmissä. (Leppiniemi & Walden, 2000.)

Aggressiiviselle verosuunnittelulle ei ole olemassa yksittäistä selkeää ja rajattua määritelmää. Valtiovarainministeriön (2014) mukaan kyseessä on sinänsä lain sallimissa rajoissa veroihin liittyvää suunnittelua, mutta toimet ovat selkeästi ristiriidassa lakien alkuperäisen tarkoituksen kanssa. Aggressiivisessä verosuunnittelussa hyödynnetään monesti erilaisten verojärjestelmien valtioiden välisten verosääntöjen eroja ja heikkouksia.

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) on taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö, ja olennainen kansainvälinen toimija yritysvastuukysymyksissä (Niskala ym., 2019). OECD on määritellyt aggressiivisen verosuunnittelun konkreettisemmalla tasolla kuvaillen sen olevan monikansallisen konsernin sisäisiä järjestelyitä voittojen siirtelämiseksi maiden välillä pienemmän verotuksen maihin, tai siten, että järjestelyjen myötä yritys välttää verot kokonaan. Tällaisessa aggressiivisessa verosuunnittelussa hyödynnetään yleensä kansallisten verolakien aukkoja, sekä joidenkin maiden matalampaa verotusta tai veropohjien epäsymmetriaa. (OECD, 2015.)

Verojalanjälki

Verojalanjälki terminä on johdettu alun perin termistä hiilijalanjälki, jolla kuvataan yrityksen aiheuttamaa kuormaa ympäröivälle yhteiskunnalle. Toisin kuin hiilijalanjäljen, verojalanjäljen toivotaan kuitenkin olevan mahdollisimman suuri. Verojalanjälki kuvaa siis yrityksen maksamien verojen määrää sen tuottamina verotuloina yhteiskunnalle. Verojalanjäljestä käytetään myös termiä verokontribuutio. Verojalanjälkeä laskettaessa mukaan voidaan sisällyttää joko vain välittömät verot (suppea määritelmä) tai lisäksi välilliset yrityksen toiminnasta aiheutuvat verot (laaja määritelmä). (Knuutinen, 2014, 299.)

Puhuttaessa yrityksen verojalanjäljen raportoinnista, voidaan myös sen laajuutta kuvata suppeaksi tai laajaksi. Verojalanjäljen suppea raportointi yhdistyy yrityksen kirjanpitoon ja sisältää tuloksesta maksettavan tuloveron, joka kirjanpitovelvollisten on raportoitava tilinpäätöksen yhteydessä. Verojalanjäljen laaja raportointi liittyy taas yhteiskuntavastuuseen ja vastuuraportointiin, jota tässä tutkielmassa tutkitaan. (Torkkel, 2013, 61.)

2.2 Yritysvastuun ja verotuksen välinen suhde

Verosuunnittelun ja yritysvastuun välinen suhde on ollut kiistelty ja keskusteltu aihe. Lainsäädäntö sallii monenlaisia verojen minimointiin tähtääviä keinoja, mutta keskustelussa keskeiseksi on noussut se, onko yrityksillä oikeutta hyödyntää näitä laista löytyviä aukkoja. (Ylönen ym., 2014, 8.) Esiin nousseet veroparatiisien hyödyntämistapaukset ja finanssisalaisuusalueiden toiminta ovat nostaneet yritysten veronmaksun vastuullisuuteen liittyväksi kysymykseksi (Knuutinen, 2014, 144), ja yritysten sidosryhmät ovat alkaneet painostaa yrityksiä tekemään vastuullisia muutoksia veropolitiikkaansa (De la Cuesta-González & Pardo, 2019).

Knuutinen (2014) nostaa esiin kirjassaan Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuun, että yritysten tavalla tarkastella veronmaksua on olennainen vaikutus siihen millaisena kysymyksenä verotusasiat nähdään. Jos verot nähdään yrityksessä selkeästi vain yhtenä kustannuseränä, on itsestään selvää, että kustannuksia pyritään pienentämään mahdollisimman paljon. Kuitenkin, jos veronmaksu nähtäisiin voitonjakoeränä, jolla yritys antaa takaisin yhteiskunnalle, ja josta ympäröivä yhteiskunta voisi hyötyä eri tavoin, verotuskysymykset liittyisivät selkeästi vahvemmin yritysvastuuseen.

Myös Arjo van Eijnsden on käsitellyt aihetta 2013 julkaistussa artikkelissaan "The relationship between Corporate Responsibility and Tax: Unknown and Unloved":

Verovastaiset lobbausryhmät pyrkivät esittämään veron kustannuksena. Se on väärä tapa nähdä asia. Verot eivät ole kustannuksia, vaan tuloksenjakoerä. Sitten verot sijoittuvat samaan kategoriaan kuin osingot – yrityksen sidosryhmille jaettavaa tuottoa. Tämä heijastuu siitä faktasta, että yritykset eivät tee tulosta pelkästään käyttämällä sijoittajien pääomaa. He hyödyntävät myös ympäröivää yhteiskuntaa, olipa kyse sitten valtion tarjoamasta fyysisestä infrastruktuurista, valtion kouluttamista ihmisistä, tai oikeudellisesta infrastruktuurista, jonka avulla yritykset voivat suojata omistusoikeutensa. Vero on tuottoa, joka on syntynyt näistä yhteiskunnan investoinneista, joista yritykset hyötyvät. Lisäksi vero tulee maksaa valtiolle, jossa yritys muodostaa voittonsa, eikä valtiolle johon yritys voi siirtää voittonsa verotustarkoituksessa. (Eijnsden, 2013)

Eijsden (2013) puhuu artikkelissaan siis myös sen puolesta, ettei yritysten tulisi nähdä veroja yhtenä kulueränä, vaan rinnastaa se enemmänkin osingon kaltaiseksi voitonjakoeräksi. Eijsden korostaa sitä, että yritykset eivät tee tuottoa ainoastaan sijoitetun pääoman avulla, vaan ne hyödyntävät myös ympäröivää yhteiskuntaa ja sen tarjoamaa infrastruktuuria ja sen kouluttamia ihmisiä.

Argumentointi sen puolesta, että veronmaksu on yritykselle kuluerä, yhdistyy esimerkiksi siihen, että IFRS:n näkökulmasta verot lasketaan ja jaksotetaan kuten muut kustannukset. Lisäksi verot pienentävät osakkeenomistajille jaettavaa tulosta. Toisaalta tuloveroa määrätään maksettavaksi vain, jos organisaatio tekee voittoa. (Knuutinen, 2014, 146.)

Vastuulliseen veronmaksuun liittyvä keskustelu lisäksi monesti keskittyy selkeästi tuloverotukseen. On tärkeää huomata, että arvonlisäverotus voi kuitenkin olla monen yrityksen kohdalla tärkeämpi taloudelliseen yritys vastuuseen liittyvä teema, sillä arvonlisäverojen tilityksestä syntyy myös lisäarvoa yhteiskunnalle. (Knuutinen, 2014, 144.) Aiemmat tutkimukset, joissa on tarkasteltu yhteiskunta vastuuta ja verojenmaksua ja niiden välistä suhdetta, ovat kuitenkin saaneet ristiriitaisia tuloksia juuri sen vuoksi, että toisten sidosryhmien hyötyessä veroista, voivat ne samalla olla haitaksi toisille sidosryhmille (Huseynov & Klamm, 2012, 824).

Veronmaksun ja yritys vastuun välistä yhteyttä on perusteltu myös moraalisisella velvoittavuudella. On huomattava, että yritys on oikeudellinen abstrakti ilmiö, jolla ei ole itsenäisesti moraalialia tai käsitystä oikeasta ja väärästä. Verosuunnittelukeinojen hyödyntäminen tai hyödyntämättä jättäminen voi perustua siis ainoastaan yrityksen omistajien, hallituksen, johdon ja työntekijöiden moraalikäsitukseen. (Knuutinen, 2014, 148.) On kuitenkin todettu, että yritysten motiivi panostaa verovastuullisuuteen pohjautuu nykyään lähinnä ulkopuolelta tulevaan painostukseen, yrityksen keskeisen intressin ollessa legitimaation (kts. luku 2.3.2) ja maineensa säilyttäminen (De la Cuesta-González & Pardo, 2019).

Edistysaskeleista vastuullisempaa veronmaksua kohtaan on kiittäminen kansainvälisten, kansallisten ja alueellisten instituutioiden yrityksiä kohtaan asetta-

maa painetta. Siksi yksi tehokkaimmista keinoista kehittää vastuullista veronmaksua ja palkita yrityksiä siitä on lisätä julkisia veroraportointivaatimuksia hallituksen tai muun päättävän toimielimen toimesta. Lisääntyneet ulkopuolelta tulevat vaatimukset yhdistettynä mediassa julkaistuihin tapauksiin yritysten veronkiertokohuista kannustavat yrityksiä näyttäytymään vastuullisina veronmaksajina. (De la Cuesta-González & Pardo, 2019.)

2.3 Teoreettinen viitekehys

Tämän tutkimuksen taustalla hyödynnettävät teoriat ovat R. Edward Freemanin vuonna 1984 kehittämä sidosryhmäteoria sekä Mark C. Suchmanin vuonna 1995 kehittämä legitimaatioteoria. Freemanin ja Suchmanin teoriat tarjoavat hyvin soveltuvan teoreettisen näkökulman yritysten vastuullisuuden tarkasteluun (Fernando & Lawrence, 2014) ja ovat siksi yleisesti käytettyjä teorioita yritysvastuun kentällä. Sidosryhmäteoria ja legitimaatioteoria eivät ole täysin toisistaan erillisiä teorioita, vaan niissä voidaan nähdä monia yhdistyviä seikkoja (De la Cuesta-González & Pardo, 2019).

2.3.1 Sidosryhmäteoria

Sidosryhmäteoria (stakeholder theory) on yksi olennaisista yritysvastuuseen liittyvistä teorioista. Sen on kehittänyt R. Edward Freeman vuonna 1984. Freeman on määritellyt sidosryhmän olevan mikä tahansa yksilö tai ryhmä, johon yrityksen toiminta voi vaikuttaa, tai joka voi vaikuttaa yrityksen toimintaan. (Freeman, 1984, 46.) Sidosryhmäteoria selittää yrityksen omaamia suhteita sen eri sidosryhmiin (Gregoriou & Finch, 2012, 94).

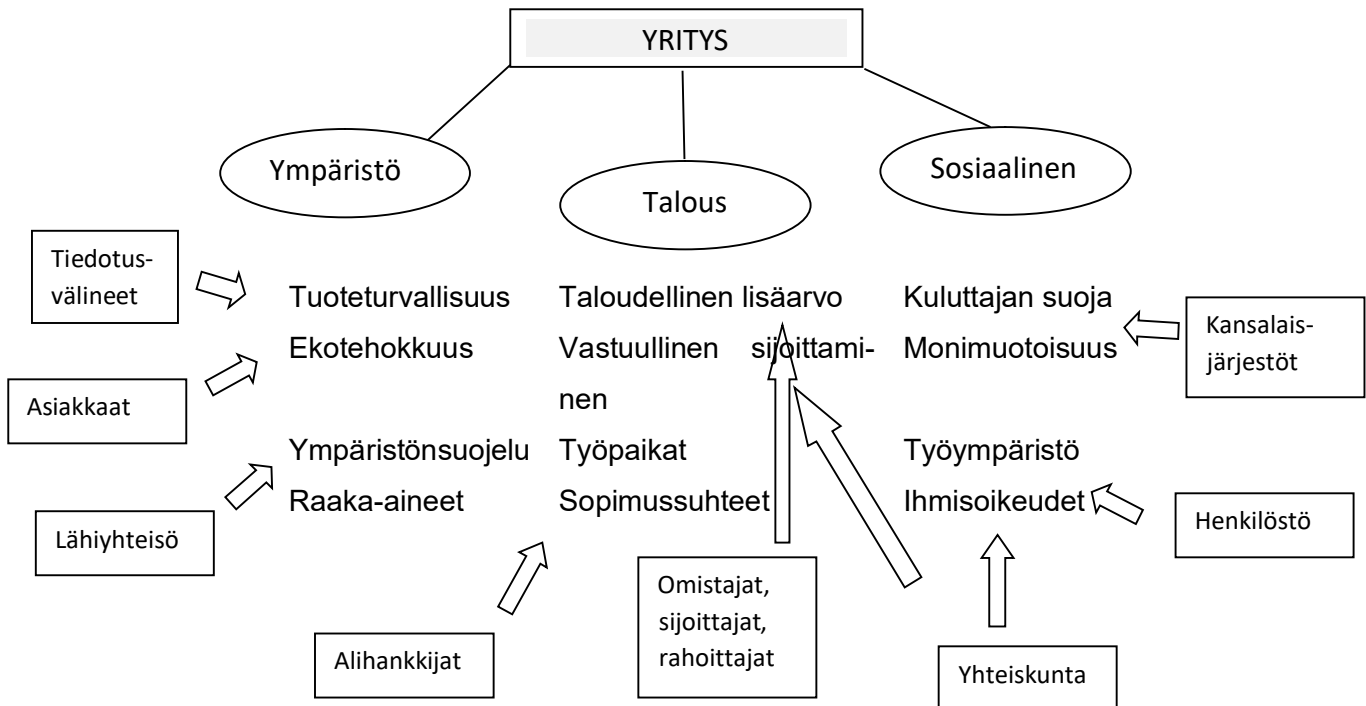
Nykyään sidosryhmäajattelussa painotetaan vuorovaikutteisuuden lisäksi toimijoiden molemminpuolista riippuvuutta toisistaan. Sidosryhmiä on useita erilaisia, kuten esimerkiksi työ-, omistajuus- tai asiakkuussuhde, minkä takia sidokset ryhmien välillä voivat myös olla eritasoisia ja kiinteitä ja löyhiä. Yleisesti ottaen

yrittäjien tärkeimmäksi sidosryhmäksi koetaan sen henkilöstö. (Juholin, 2004, 197.)

Sidosryhmiä voidaan jaotella edellä mainittujen lisäksi myös useilla eri tavoilla riippuen niiden suhteesta yritykseen. Yleisiä jaotteluita on jako primääreihin, sekundääreihin ja marginaalisiin ryhmiin sen mukaan, miten merkittäviä sidosryhmiä yritykselle on kyseessä. Lisäksi sidosryhmät voidaan jaotella velvollisuus- ja mahdollisuusryhmiin tai riski- ja ongelmaryhmiin. (Juholin, 2004, 199.)

Sisäisiin sidosryhmiin luetaan yleensä yrityksen johto, omistajat ja henkilökunta, ja taloudellisiin eli liiketoimintasidosryhmiin asiakkaat, alihankkijat sekä muut liiketoimintakumppanit. Yhteiskunnallisiin sidosryhmiin taas lasketaan yleisesti media, erilaiset kansalaisjärjestöt sekä toimialaliitot, ja lainsäätäjät, valtio ja kunnat. (Harmaala ym., 2013, 65.) Sidosryhmävuorovaikutuksessa keskeistä on tunnistaa olennaiset sidosryhmät, se, miten niiden kanssa tulisi keskustella, mitä työkaluja yrityksen kannattaisi käyttää viestinnässään, sekä kuinka vuorovaikutuksen kautta saatu informaatio voidaan siirtää osaksi yrityksen päätöksentekoa (Niskala ym., 2019).

Kuviossa 4 on havainnollistettu organisaatioilla olevia mahdollisia eri sidosryhmiä, sekä niiden kesken jakautuvia yleisiä intressejä liittyen yritysten toimintaan sekä eri yritysvastuun osa-alueisiin. Laatikoihin on sisällytetty yritysten yleisimpiä sidosryhmiä, joista nuolet osoittavat keskelle kuviota kyseisten sidosryhmien yleisimpiin intresseihin. Intressit on kuviossa jaoteltu kolmen alaluokan alle; ympäristöön liittyviin, talouteen liittyviin, sekä sosiaaliseen vastuuseen liittyviin intresseihin.

Kuvio 4 Yrityksen sidosryhmien intressit yritysvastuun eri osa-alueilla (Mukaiillen Niskala ym., 2019)

Yritysvastuun käsittelyyn sidosryhmäteoria luo hyvän viitekehyksen, sillä yritysten tulee tuoda sidosryhmiensä intressit ja arvot osaksi toimintaansa ja siitä raportointia vastatakseen sidosryhmien odotuksiin yrityksen vastuullisuudesta. Sidoryhmien tietotarpeet on siis hyvä tiedostaa myös yrityksen raportointia varten (Niskala ym., 2019.) Sidoryhmälähtöisen ajattelun peruslähtökohta on, että yritykset kokevat kantavansa vastuuta sidosryhmilleen, eikä yhteiskunnallisen vastuun kantamiseen riitä pelkkä lakien noudattaminen. (Juholin, 2004, 46-47.)

Sidosryhmäajattelun suurimmaksi haasteeksi nousee monesti valinta siitä, mikä sidosryhmän odotusten mukaan toimitaan. Kaikkia sidosryhmiä on yleensä mahdotonta tyydyttää samanaikaisesti, sillä välillä eri sidosryhmien odotukset ja toiveet voivat olla hyvinkin paljon ristiriidassa keskenään. Tällöin yrityksen on olennaista tunnistaa omat arvonsa ja tehdä valintansa sen pohjalta. (Juholin, 2004, 46-47.)

Yritysvastuuraportointiprosessissa onkin keskeistä tehdä olennaisuusanalyysia, jotta raportti kattaisi olennaiset tiedot eri sidosryhmien kannalta. Sidosryhmien päätöksenteon kannalta olennaista informaatiota ei tule jättää käsittelemättä raportissa. Yritysvastuuraportissa tärkeää on huomioida olennaisuuden arviointi myös muista näkökulmista kuin niiden taloudellisen merkityksen osalta. (Niskala ym., 2019.)

2.3.2 Legitimaatioteoria

Legitimaatioteorian näkökulmasta yrityksen tulisi noudattaa yhteiskunnan vallitsevia arvoja ja normeja saavuttaakseen laillisuuden, eli toisin sanoen huomioida yhteiskunnan etu kaikissa päätöksissään (Mäkelä & Näsi, 2010). Ilman tällaista toiminnan oikeutusta eli legitimizeettiä voi yrityksen toiminta Deeganin (2002, 293) mukaan hankaloitua huomattavasti. Teorian mukaan yrityksellä ei ole luontaisesti oikeutta yhteiskunnan resurssien käyttämiseen tai ylipäättäen olemassaoloon, vaan yrityksen on toimittava niin, että se saavuttaa sidosryhmien luottamuksen ja oikeuttaa siten olemassaolon yhteiskunnassa (Niskala & Mätäsaho, 1996, 298).

Dowling ja Pfeffer (1975, 122) ovat määritelleet legitimizeetin tilaksi, jossa yrityksen sosiaaliset arvot täyttävät ympäröivän yhteisön odotukset ja vaatimukset hyväksytyjen arvojen suhteen. Yrityksen tulisi siis toimia yleisesti hyväksytyjen normien mukaan voidakseen menestyä. Legitimaatioteoria rakentuu sen perusajatuksen varaan, että kaikkiin yrityksiin kohdistuu oikeutettuun toimintaan liittyvä sosiaalinen paine. (Reich 1998, 9).

Yhteiskunnan muuttuessa jatkuvasti, on myös yritysten pystyttävä sopeutumaan näihin muutoksiin vastatakseen edellä mainittuun sosiaaliseen paineeseen ja säilyttääkseen legitimaationsa. Yritysten toiminnan tarkastelu ja odotukset yritysten toiminnan vastuullisuutta kohtaan lisääntyy jatkuvasti yhteiskuntavastuuajattelun lisääntyessä. Yritysten on siis pystyttävä huomioimaan päätöksissään myös muut sidosryhmät kuin vain sijoittajat. (Deegan 2001, 253–259.)

Legitimaation nähdään myös perustuvan kollektiiviseen näkemykseen. Tämä tarkoittaa sitä, että yhden yksilön näkemys toiminnan vastuuttomuudesta ei välttämättä aiheuta yrityksen legitimaation menetystä, vaan arvio vaatii suuremman joukon näkemyksen. Lisäksi legitimaatio voi säilyä vastuuttomasti toimivalla yrityksellä, jos yhteiskunta ei havaitse yrityksen arvojen vastaista toimintaa. (Suchman, 1995, 574.)

Suchman (1995) on myös esitellyt kolmiosaisen jaottelun legitimaation tasolle; pragmaattinen, moraalinen, sekä kognitiivinen legitimaatio. Pragmaattinen legitimaatio yhdistyy sidosryhmäteoriaan tarkoittaen yrityksen kykyä kohdata sen olennaisimpien sidosryhmien intressit. Moraalinen legitimaatio taas sisältää yrityksen tarpeen täyttää yhteiskunnan arvovaatimukset ja toimia ympäröivän kulttuurin normien mukaisesti. Kognitiivinen legitimaatio viittaa syntyneeseen käsitykseen siitä, onko yritys toimineensa yleisesti hyväksytyssä yhteiskunnassa. Kognitiivinen legitimaatio on haastavin taso saavuttaa, mutta se on myös tavoitelluin taso, sillä kyseisellä tasolla yrityksen olemassaoloa yhteiskunnassa pidetään itsestäänselvytenä.

2.4 Verosuunnittelua, veron kiertämistä vai verovilppiä?

Kun yrityksen toimintaa erityisesti veronmaksuihin liittyen nostetaan mediassa esille kyseenalaisessa valossa, on monesti yrityksen viesti seuraavanlainen: toiminta on ollut kirjanpitolaian ja kansainvälisien tilinpäätösstandardien mukaista, sekä noudattanut verolainsäädännön vaatimuksia (Knuutinen, 2014, 284). Monesti asia onkin juuri näin, eli lainsäädäntö jättää yritykselle mahdollisuuden useisiin tapoihin toimia verojen välttämiseksi, vaikka toiminta maalaisjärjellä ajateltuna on selkeää verojen kiertoa, lain porsaanreikiä hyödyntäen. Tällaisissa tapauksissa, kun lain mukaan yrityksen toiminnasta ei aiheudu esimerkiksi sakkoja, painottuu seuraamukset lähinnä mainehaittoihin ja siitä aiheutuviin tulonmenetyksiin. (Knuutinen, 2014, 27.)

Euroopan unionin lainsäädäntö ei sisällä veron kiertämiselle selkeää määritelmää. Verosuunnitteluun voidaan nähdä liittyvän vain yritysjärjestelydirektiivin 11

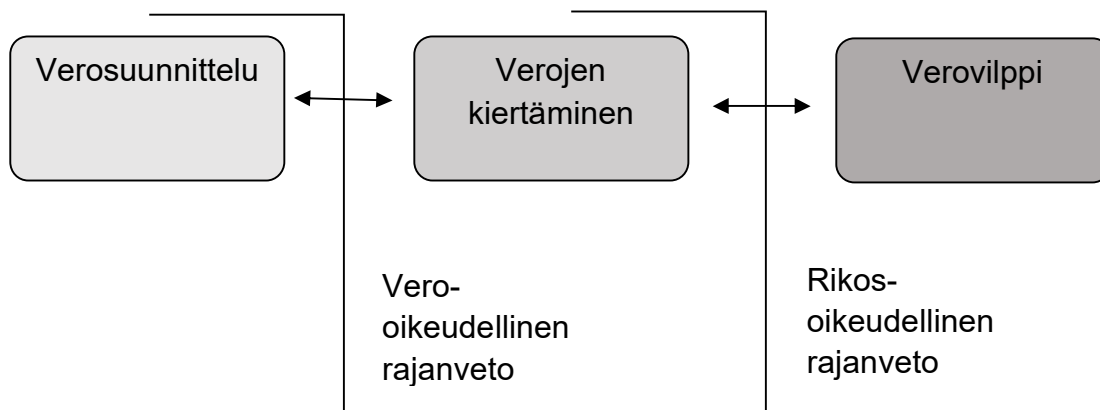
artikla, jonka mukaan ”jäsenvaltio voi olla kokonaan tai osittain soveltamatta direktiivin säännöksiä tai peruuttaa niistä saatavan hyödyn, jos sulautumisen, diffuusion, varojensiirron tai osakkeidenvaihdon ainoana tai yhtenä pääasiallisena tarkoituksena on veropetos tai veron kiertäminen.” Suomessa kyseinen direktiivi on sisällytetty EVL:n 52h pykälään. (Knuutinen, 2012, 60.)

Miten määritellään, onko yrityksen toiminta lain sallimaa verosuunnittelua, vai laitonta toimintaa? Kuviossa 5 esitellään yleinen tapa jaotella verojen minimointiin tai välttelyyn liittyvä toiminta. Toiminnan eri tasot on jaoteltu verosuunnitteluun (tax planning), veron kiertämiseen (tax avoidance) sekä verovilppiin (tax fraud). Verosuunnittelu on hyväksyttävää toimintaa, jonka tavoitteena on verojen minimointi. Veron kiertämisen taas määritellään olevan vero-oikeudellisesti hyväksymätöntä, mutta ei kuitenkaan kriminalisoitua toimintaa. Verovilpin voidaan luokitella olevan kriminalisoitua toimintaa verojen välttämiseksi. Vero-oikeudellisesti ja rikosoikeudellisesti rajanveto hyväksytyin ja ei-hyväksytyin toiminnan osalta on siis eriävä. Vero-oikeudellisesta näkökulmasta veron kiertäminen ei ole hyväksyttävää, mutta rikosoikeudellisesti se kuitenkin ei ole lainvastaista. (Knuutinen, 2014, 173–175.) Loppukädessä tuomioistuimet tekevät arvion siitä, onko verojen minimointiin liittyvä toiminta hyväksyttävää verosuunnittelua vai ei-hyväksyttävää veron kiertämistä (Knuutinen, 2012, 3).

Laki verotusmenettelystä määrittelee lainmukaisen toiminnan seuraavasti:

Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida. (VML 28.1 §)

Veronkiertoon liittyviä lakipykäläiä löytyy lisäksi Suomen laissa muun muassa perintö- ja lahjaverolaista, varainsiirtoverolaista, elinkeinoverolaista, sekä oma-aloitteisten verojen verotusmenettelylaista.

Kuvio 5 Veron minimoinnin hyväksyttävyydet, oikeudellinen näkökulma (Mukaillen Knuutinen, 2014)

Verosuunnittelun muotoa, jossa eri kansallisten verojärjestelmien välisiä eroja hyödynnetään systemaattisesti, kutsutaan aggressiiviseksi verosuunnitteluksi. Aggressiivisella verosuunnittelulla viitataan yleensä tilanteeseen, jossa tehdyt toimet ovat laillisia, mutta yhteiskunnallisesta näkökulmasta toiminnan ei nähdä olevan hyväksyttyä ja arvojen mukaista. (Knuutinen, 2020, 18)

2.5 Yhteenveto

Aikaisemmin tässä luvussa kaksi on esitelty tutkielman teoreettista viitekehystä, jolla pyrittiin laajentamaan ymmärrystä veroraportointiin ja yritysvastuuseen liittyvistä taustateorioista ja keskeisimmistä käsitteistä. Tutkielman ymmärtämisen kannalta keskeisimpiä käsitteitä ovat yritysvastuu, jaetun yhteisen arvon luominen, verosuunnittelu sekä verojalanjälki. Keskeisiä taustateorioita sidosryhmäteoriaa ja legitimaatioteoriaa tullaan hyödyntämään osana sisällönanalyysia ja johtopäätöksien tukena tutkielman empiirisessä osiossa tutkittaessa Suomessa toimivien luottolaitosten veroraportteja ja muita julkaisuita veronmaksuun ja vastuullisuuteen liittyen.

Verojen minimoinnin eri tasot ja näiden oikeudelliset rajanvedot Knuutisen mukaan käytiin läpi alaluvussa 2.4. Verosuunnittelun hyväksyttävyyden tasot ja

rajanvedot niiden välillä ovat monesti harmaata aluetta, ja paljon jää yrityksen päätöksentekijöiden moraalin varaan. Verosuunnittelu ja verojen kiertäminen on ahkerasti tutkittu aihe, ja haastava sellainen, lainsäädännön ollessa monesti yleiskielistä, abstraktia ja epätäsmällistäkin, jättäen tilanteisiin tulkinnanvaraa. Tämän vuoksi verotuksen oikeusvarmuus ja ennakoitavuus laillisuuden rajojen suhteen voidaan sanoa olevan heikompaa. (Knuutinen, 2020, 18.)

3 VERORAPORTOINNIN NYKYTILA JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Raportointia sidosryhmille on pidetty tarpeellisena yrityksen yhteiskuntavastuullisuuden arvioimiseksi ja kokonaisverojalanjäljen julkistaminen antaa sidosryhmille tietoja yritysten vastuullisuudesta. Sen tavoitteena ei sen sijaan ole valvoa, täyttävätkö yritykset verolainsäädännön asettamat vaatimukset, vaan laillisuusvalvonta on verottajan tehtävä. (TEM, 2015)

Tässä kappaleessa käydään läpi veroraportoinnin nykytilaa, tällä hetkellä olevaa lainsäädäntöä Suomessa ja kansainvälisesti veroraportointiin liittyen, sekä keskeisiä suunnitteilla olevia aloitteita.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan verojalanjälkiraportoinnin ensisijaisena tarkoituksena on tuottaa tietoa muille sidosryhmille kuin verottajalle, sillä verottajalla on pääsy tarvittaviin lisätietoihin sekä niiden arviointiin. Muille sidosryhmille tuotetun tiedon tavoitteena on mahdollistaa yrityksen yhteiskuntavastuullisuuden arviointi. (TEM, 2015, 26.)

Läpinäkyvyys on yksi avaintekijöistä vastuullisen yritystoiminnan lisäämiseksi. Siksi raportointivaatimusten kasvattaminen on tehokkain tapa lisätä vastuullisuutta, etenkin veronmaksuun liittyen. Aikaisemmin veroista raportointi on nähty vain veroviranomaisten ja yrityksen suljettuna tiedonvaihtona, mutta nykyään avoimempi raportointi on perusteltua. Sen lisäksi, että lisääntynyt lainsäädäntö on muuttanut veroraportointia avoimemmaksi, ovat yritykset alkaneet julkaista tietoja puhtaasti ylläpitääkseen mainettaan. On huomattu, että läpinäkyvyyden puute tulkitaan muun muassa sijoittajien toimesta yhä useammin suoraan merkinä yrityksen osallisuudesta aggressiiviseen verosuunnitteluun tai muihin vastuuttomaan toimintaan. (De la Cuesta-González & Pardo, 2019.)

Veroraportointiin liittyvän sääntelyn tavoitteena on avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämisen lisäksi kitkeä harmaata taloutta, lakkauttaa veroparatiisien käyttö sekä verottaa yrityksien tekemä tulos siellä, missä se on tehty. Sääntelyä

päivitetään jatkuvasti ja uusia hankkeita nousee esiin sekä globaalilla, että kansallisella tasolla. (TEM, 2015, 12.)

Ylönen ja Laine tuovat artikkelissaan “For logistical reasons only? A case study of tax planning and corporate social responsibility reporting” (2014), esille kuinka kiistanalainen verolainsäädännön ja yhteiskuntavastuun välinen suhde on. Lainsäädäntö jättää yrityksille avoimeksi useita erilaisia mahdollisuuksia verojensa vähentämiseksi esimerkiksi siirtämällä tuloja erilaisin järjestelyin muihin maihin. (Ylönen & Laine, 2014, 8.) Julkista keskustelua on ollut paljon siitä, onko yrityksillä oikeus hyödyntää näitä lainkohdista löytyviä aukkoja minimoidakseen verokulujaan. Suuri osa lainsäädännön aukoista ja niin kutsutuista harmaista alueista verosuunnittelun ja veronkierron välillä aiheutuu kansallisten ja kansainvälisten verolakien erilaisuuksista ja monimutkaisuuksista. Tällä hetkellä siis yrityksen veropolitiikan suhteen paljon jää yrityksen päättäjien eettisen, moraalisen ja sosiaalisen vastuun varaan. (Ylönen & Laine, 2014, 8.) Joitain muutoksia kyseisen artikkelin julkaisun jälkeen on tapahtunut, ja niitä käsitellään myöhemmin tässä luvussa, mutta edelleen perusteluita verolainsäädännön ja yhteiskuntavastuun väliselle kiistanalaiselle suhteelle löytyy.

Valtiovarainministeriön julkaisemassa selvityksessä 2021 todetaan myös nykyisen verojärjestelmän ongelmana olevan se, että yritysten toiminta on jatkuvasti yhä kansainvälisempää ja pääoman liikkuvuus rajojen yli lisääntyy, mutta monet verolait ja toiminnan sääntely on edelleen suurimmalta osin kansallista. Selvityksen kohteena olevaa BEPS-hanketta käsitellään lisää kappaleessa 3.3.

3.1 Veroraportoinnin ja verosuunnittelun nykytila

Knuutisen (2017) mukaan yrityksiä koskevat veroraportointivaatimukset voidaan jaotella kolmeen ryhmään sen mukaisesti, onko kyseinen raportointi pakollista vai vapaaehtoista, ja onko tiedot julkistettava kaikkien saataville vai ei. Lisäksi veroraportointia voidaan jaotella suppeaksi tai laajaksi raportoinniksi. Tämän jaottelun mukaan suppea raportointi kattaa tiedot, jotka yritystä vaaditaan raportoimaan kirjanpitovelvollisena. Laaja raportointi taas kattaa vapaaehtoisesti an-

nettavat tiedot esimerkiksi yritysraporttien ohessa. Taulukossa 1 esitellään yleisimmät yritysten veroraportoinnin osa-alueet ja mihin jaotteluluokkaan ne sijoittuvat mukailleen Knuutisen esittämää jaottelua.

Taulukko 1 Yritysten veroraportoinnin jaottelu (Mukaiillen Knuutinen, 2017)

Raportti	Pakollinen vai vapaaehtoinen?	Kaikille julkistettavaa tietoa?	Suppea vai laaja?
Tilinpäätöstiedot	Pakollinen	Kyllä	Suppea
Yritysvastuuraportti	Pakollinen /vapaaehtoinen KPL 3a mukaisesti	Kyllä	Laaja
Maakohtainen veroraportti	Pakollinen luottolaitoksille	Ei*	Suppea/ Laaja

*Aloite maakohtaisen veroraportoinnin muuttamisesta julkiseksi on käsittelyssä (kts. luku 3.6.)

PricewaterhouseCoopers Oy on julkaissut vuodelta 2019 katsauksen muiden kuin taloudellisten tietojen raportoinnista Suomessa. Raportointi on selvityksen mukaan lisääntynyt huomattavasti lähiaikoina. PwC:n julkaisema raportti sisältää tiedot koskien 88 raportointivelvoitteen piiriin kuuluvaa Suomessa toimivaa yritystä, joista 77:n todettiin raportoivan muista kuin taloudellisista tiedoista. Suurin osa yrityksistä oli vuonna 2018 sisällyttänyt yritysraportin eli muista kuin taloudellisista tiedoista raportoinnin osaksi toimintakertomustaan. (PwC, 2019.)

Muita keskeisiä PwC:n tekemiä huomioita raportoinnin tilasta Suomessa oli muun muassa se, että yritykset olivat valmistautuneet raportin laatimiseen vuonna 2018 selvästi paremmin kuin vuonna 2017, ja että eniten parantamisen varaa monella yrityksellä olisi mahdollisten yritystoiminnan vastuullisuusriskien

esittämisessä sekä joidenkin tunnuslukujen raportoinnissa. Tunnuslukujen parantamiselle ei suurin osa (40/77) yrityksistä ollut myöskään eriteltyt minkäänlaisia tavoitteita. (PwC, 2019.)

Yleisesti kerättyjä tietoja siitä, kuinka moni yritysraportin julkaisevista suomalaisista yrityksistä sisällyttää muita kuin pakollisia tietoja veronmaksustaan ja verojalanjäljestä tai muusta vastuulliseen veronmaksuun liittyvästä informaatiosta yritysraporttiin ei valitettavasti ole saatavilla.

Veroraportoinnin yleistyessä moni tilintarkastusyhteisö on alkanut tarjota muiden veropalveluiden ohessa konsultointipalveluita veroraportointiin liittyen. Samat konsultointiyrietykset tarjoavat palveluita myös verosuunnittelussa avustamiseen liittyen. Muun muassa Finnwatch on julkaissut vuonna 2017 oman selvityksensä ”Verovälttelyn arkkitehdit”, jossa käsitellään yrityksille suunnattuja veropalveluita ja Suomessa toimivia suurimpia veropalveluyrityksiä ja niiden verovastuullisuutta. Kyseisillä konsultointiyrityksillä on merkittävä rooli yritysten verosuunnittelussa, ja muun muassa Euroopan Parlamentin PANA-komitea on todennut, ettei veroparatiisitaloutta olisi olemassa ilman verosuunnittelu- tai ääritapauksissa verovälttelypalveluita tarjoavia yrityksiä.

3.2 Veroraportointia koskeva keskeinen sääntely

Valtiovarainministeriön verkkosivuilla osiossa ”Yhteistyö kansainvälisessä verotuksessa” käsitellään Suomen osallistumista veroraportointia ja verosuunnittelua koskevaan sääntelyyn kansainvälisellä tasolla. Kansainvälisiä tuloverokysymyksiä käsitellään Euroopan Unionissa, OECD:ssa sekä YK:ssa, ja Suomi tekee myös pohjoismaista yhteistyötä niiden osalta. Euroopan Unionin tasolla Suomi osallistuu muun muassa direktiivien ja muun sääntelyn valmisteluun sekä veroasioiden käsittelyyn Euroopan Unionin tuomioistuimessa.

OECD:ssa (Organisation for Economic Co-operation and Development, Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö) Suomi osallistuu veroasiainkomitean (CFA) ja komitean alaisten työryhmien työskentelyprosesseihin. Suomi on sitou-

tunut OECD:n toimintaohjeiden noudattamisen edistämiseen (Niskala ym., 2019).

Vakavaraisuusdirektiivi (CRD IV)

EU:n direktiivi 2013/36/EU sisältää säännöksen luottolaitoksien maakohtaisesta veroraportoinnista. Vuodesta 2015 lähtien luottolaitosten on tullut antaa maittain raportti niiden maiden osalta, joissa sillä on kiinteä toimipaikka. Raportista tulee ilmetä yrityksen nimi ja sijainti, toiminnan luonne, liikevaihto, henkilöstön määrä, tulos ennen veroja, tuloksesta maksettujen verojen määrä, sekä mahdollinen saatu valtiontuki. Direktiivin tavoitteena on, että kyseiset tiedot julkaistaisiin yritysten tilinpäätösten liitetiedoissa, jotta ne olisivat kaikille helposti saatavilla. (TEM, 2015, 12.)

Vakavaraisuusdirektiivi on sisällytetty Suomessa lakiin luottolaitostoiminnasta (610/2014). Laki velvoittaa Suomessa toimivia luottolaitoksia ilmoittamaan tilinpäätöksen yhteydessä tiedot koskien kaikkia ulkomaisia sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä, sisältäen nimen, sijainnin, tiedon toiminnan luonteesta, liiketoiminnan tuottojen yhteissumman, henkilötövuosien määrän, liiketuloksen ennen veroja, tuloverojen yhteenlasketun määrän, sekä mahdollisen saadun pääomatuen tai julkisyhteisöjen myöntämän lainan tai takauksen määrän. (LLL, 2014.) Suomessa Finanssivalvonnalla on velvollisuus ilmoittaa annetut tiedot eteenpäin Euroopan Komissiolle (TEM, 2015, 13).

Maakohtainen raportointi

Vuoden 2017 alussa astui voimaan verotuksen maakohtaista raportointia koskeva lainsäädäntö, joka velvoittaa selvitysvelvollista konsernin yritystä laatimaan selvityksen monikansallisen konsernin maksamista veroista sekä muista tietyistä taloudellisista tiedoista valtiokohtaisesti. Verotuksen maakohtaisen raportin antamisesta ja sen sisällöstä on Suomessa säädetty verotusmenettelystä annetun lain toisen luvun pykälissä 14 d ja 14 e.

Velvollisuus antaa verotuksen maakohtainen raportti koskee kaikkia yrityksiä, joiden konsernituloslaskelman liikevaihto on selvitettävää tilikautta edeltävällä tilikaudella ollut vähintään 750 miljoonaa euroa. Jos konsernin ylin emoyhtiö sijaitsee verotuksellisesti sellaisella alueella Euroopan Unionin ulkopuolella, jonka kanssa Suomella ei ole tietojenvaihtosopimusta verotuksen maakohtaisesta raportista, on Suomessa sijaitseva verovelvollinen velvoitettu antamaan Verohallinnolle tilikausittain vastaava maakohtainen raportti. (VML 14 d §.)

Maakohtaista raportointia on kritisoitu siitä, että se velvoittaa tällä hetkellä yrityksiä ilmoittamaan tiedot vain verottajalle. Aloite julkisesta maakohtaisesta raportista on kuitenkin käsittelyssä ja odottaa kesällä 2021 vielä virallista hyväksyntää (kts. luku 3.5.).

Kansainvälisellä tasolla on tehty useita tutkimuksia maakohtaiseen raportointiin liittyen (kts. esim. Joshi (2019), Hugger (2020)). Richard Murphy on tehnyt vuonna 2015 raportin liittyen eurooppalaisten luottolaitosten julkaisemaan maakohtaisen raportoinnin dataan. Raportissa hyödynnetyn datan myötä on Murphy tehnyt johtopäätöksen siitä, että suuri osa luottolaitoksista raportoi tuotot korkeiden alhaisen verotuksen maita yli todellisten tuottojen, jolloin tuotot ei näy maissa, joissa ne ovat syntyneet.

Murphyn julkaisema raportti osoittaa myös, että maakohtaisen raportointiin liittyvä data on hyödynnettävissä olevaa sekä vaikuttavaa, sekä sen, että voittojen siirto ("profit shifting") ja veroparatiisien hyödyntäminen on todellinen ja merkittävä ongelma (Murphy, 2015, 4).

3.3 BEPS-hanke

Vuonna 2013 nousi esiin verosuunnitteluun ja -säädäntöön liittyä OECD:n hanke BEPS-selvityksestä (Addressing Base Erosion and Profit Shifting), jonka G20-maat hyväksyivät (TEM, 2015, 14). OECD:n julkaiseman selvityksen mukaan yritysten verosuunnittelu on koko ajan aggressiivisempaa, ja tämän vuoksi

hankkeen tavoitteena on ollut tarkastella verosuunnittelun tilannetta ja globaalia kehitystä, ja kehittää kansainväliseen verotukseen liittyvää lainsäädäntöä sekä verosopimuksia maiden välillä. (VM, 2017, 37.)

OECD:n tekemän BEPS-selvityksen myötä esiteltiin vuonna 2015 toimintasuunnitelma ”Action plan on Base Erosion and Profit Shifting”, joka sisälsi 15 erilaista toimenpidettä negatiivisten verosuunnittelusta aiheutuvien vaikutusten ehkäisemiseksi. Toimenpiteisiin sisältyi muun muassa korkovähennysrajoitus, verosopimusten väärinkäytön ehkäiseminen, siirtohinnoittelun markkinaehtoperiaatteen soveltamista koskevat päivitettyt ohjeet sekä siihen liittyvän dokumentoinnin päivittäminen ja verosuunnittelurakenteiden ilmoittaminen. (VM, 2017, 37-38.)

Euroopan Unioni edellyttää direktiivillä 2015/2376/EU kaikkien jäsenvaltioiden toimeenpanevan BEPS-toimintasuunnitelman toimenpiteet, jotta varmistetaan tehokas verotus, ja jotta yksittäiset valtiot eivät saa kilpailuetua vaan verotus on yhdenmukaista ja oikeudenmukaista (VM, 2017, 38-39).

Suomessa valtiovarainministeriö julkaisi 6. toukokuuta 2021 selvityksen OECD:n kansainvälisen tuloverotuksen uudistamishankkeesta, jossa muun muassa suunnitellaan muutoksia olemassa oleviin säännöksiin, jonka pohjalta verotusoikeutta jaetaan valtioiden kesken, sekä minimiverotasoja valtioiden kesken. Uudistuksen tarkoituksena olisi siirtää verotusoikeutta laajemmin valtioille, jossa yrityksellä on myyntiä tai käyttäjiä, sekä vähentää verosuunnittelupohjaisista voitonsiirtoista alhaisen verotuksen maihin asettamalla minimiverotason riippumatta siitä, missä valtiossa yritys harjoittaa toimintaa. (VM, 2021.)

3.4 Global Reporting Initiative -raportointiohjeisto

Vuonna 1997 julkaistiin kansainvälinen aloite, jonka tavoitteena oli vakiinnuttaa yritysvastuuraportointi muuta tilinpäätösraportointia vastaavaksi. Kyseinen aloite sai nimekseen Global Reporting Initiative (GRI), ja sen takana olivat YK:n ympäristöohjelma (UNEP) sekä Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES) -järjestö. GRI-ohjeisto tarjoaa yleisesti hyväksytyyn ja so-

veltamiskelpoisen raportoinnin viitekehyksen, jota organisaatiot voivat hyödyntää vastuuraportoinnissaan. GRI-ohjeiston tavoitteena on edistää yritys vastuuraporttien vertailukelpoisuutta mahdollistaen näin yritysten toiminnan vastuullisuuden ja sen edistämisen paremman arvioinnin. (Niskala ym., 2019) GRI-ohjeiston mukainen raportti rakentuu seuraavista osa-alueista: visio ja strategia, yritysprofiili, hallintokäytännöt ja johtamisjärjestelmät, GRI-sisältöindeksi sekä tunnusluvut (Juholin, 2004, 237).

GRI on suomalaisissa yhtiöissä yhteiskuntavastuuraportoinnissa käytetyin vapaaehtoinen viitekehys. Veroraportoinnin osalta GRI-ohjeistus edellyttää esimerkiksi verohelpotusten ja verohyvitysten tai muiden saatujen avustusten raportointia. Valtiolta saatuja avustuksia on verrattava raportissa yrityksen maksamiin veroihin, jotta raportin kautta on mahdollista saada tasapuolinen kuva yrityksen ja valtion välisistä tapahtumista. (TEM, 2015, 13.)

Vuoden 2021 alusta julkaistiin uusi veroihin liittyvä GRI-standardi GRI 207: Tax 2019, joka ohjeistaa yritystä raportoimaan johdon näkemyksen verostrategiaan, sekä julkiseen maakohtaiseen veroraportointiin liittyen. Standardin mukaan on raportoitava myös siitä, miten yrityksen verostrategia linkittyy päivittäiseen liiketoimintaan ja yrityksen yhteiskuntavastuustrategiaan. Lisäksi GRI 207 -standardin mukaan on raportoitava jatkossa tarkemmin siitä, miten organisaatiossa on järjestetty veroasioista raportointi ja toiminnan valvonta, mahdollisten veroriskien tunnistaminen, ja yhteistyö esimerkiksi veroviranomaisten kanssa. Standardi sisältää lisäksi vaatimuksia sidosryhmäraportointiin liittyen, koskien muun muassa sitä miten sidosryhmien odotukset huomioidaan verotukseen liittyvissä asioissa, mikä yrityksen kanta on verolobbaukseen liittyen, ja pyrkiikö yritys vaikuttamaan jotenkin veroihin liittyviin poliittisiin kysymyksiin. (GRI, 2019.)

Lisäksi uusi standardiuudistus antaa suosituksia esimerkiksi siitä, millä laajuudella maakohtaisia tietoja raportoidaan. Pakollisten tietojen lisäksi suosituksena on raportoida lisäksi myös esimerkiksi työntekijöiden palkoista ja niistä tilitetyistä veroista, asiakkailta kerätyistä tilitetyistä veroista sekä muistakin toimialakohtaisista veroista tai epävarmuustekijöistä, joita toimialaan tai yrityksen verotuk-

seen saattaa liittyä. (GRI, 2019.) Kyseisen standardin implementoitavien yritysten veroraportointi tulee siis monilta osin laajenemaan jo vuoden sisällä.

Standardin tarkoituksena on auttaa organisaatioita olemaan avoimempia verokysymysten suhteen voidessaan käyttää kyseistä raportointikehystä, joka on kehitetty yleisen edun mukaiseksi ja noudattaen kansainvälisiä parhaita käytäntöjä. Vuonna 2022 ilmestyvistä vuotta 2021 koskevista raporteista tulisi siis löytyä standardin GRI 207 mukaisesti raportoidut verotiedot tapauksissa, joissa yritykset määrittelevät verot olennaiseksi teemaksi ja noudattavat muuten raportoinnissaan GRI-raportointiviitekehystä. (GRI, 2019.)

3.5 Yritysvastuuraporttien ulkoinen varmennus

Yritysvastuuraportteille voidaan tehdä tilintarkastajan toimesta ulkoinen varmennus. Ulkoisen varmennuksen tarkoituksena on lisätä raportin luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Yritysvastuuraportteille tehtävä ulkoinen varmennus on tois-taiseksi yrityksille vapaaehtoista, mutta suositeltua esimerkiksi GRI:n toimesta. Ulkoisen varmennuksen vapaaehtoisuutta on perusteltu muun muassa seuraavasti: Ensinnäkin, yritysvastuuraportointi on sen verran tuore teema, että organisaatioille halutaan antaa tarpeeksi aikaa raportointitapojen ja -järjestelmien kehittämiseen. Toiseksi, kansainvälisellä tasolla ei koeta vielä löytyvän tarpeeksi laajasti soveltuvaa raportointikäytäntöä, johon varmennusvaatimukset voitaisiin liittää niin, että vaatimukset olisivat yhtäläiset kaikille. (Niskala ym., 2019.)

Vapaaehtoisuudesta huolimatta yritysvastuuraporttien ulkoinen varmennus on yleistynyt huomattavasti. Suomessa noin joka neljäs raportti varmennetaan jo ulkoisen riippumattoman tahon toimesta. Esimerkiksi Ruotsissa vastaava luku on ollut vuonna 2019 jo yli 40%. (Niskala ym., 2019.)

Ulkoista varmennusta tehtäessä valittu ulkopuolinen taho esittää johtopäätöksen yrityksen laatimasta vastuuraportista. Korostettava on, että varmennuksen yhteydessä riippumaton varmentaja ei ilmaise mielipidettään yrityksen vastuullisuudesta, eikä esimerkiksi ilmaistujen tietojen laajuudesta, vaan ainoastaan

raportissa esitettyjen tietojen oikeellisuudesta ja luotettavuudesta. Lisäksi annettava varmennusraportti saattaa koskea vain osaa yrityksen julkaiseman yritysvastuuraportin sisällöstä. (KHT-yhdistys, 2008, 42.)

Varmennuskäytännöille on olemassa muutamia hyödynnettäviä ohjeistoja, mutta yhtä yleisesti hyväksyttyä standardistoa ei siis ole vielä olemassa. Tällä hetkellä varmennuskäytäntöjä ohjaa lähinnä tilintarkastajien varmennusstandardit ISAE3000 sekä AA1000. Näiden lisäksi varmennustavan kehitykseen vaikuttaa lähinnä varmentajien tekemät tulkinnat, kannanotot ja valinnat. (Niskala ym., 2019.)

Varmennuksen tasolle on määritelty kaksi toteutustapaa; rajoitetun tai kohtuullisen varmuuden antava varmennus. Lisäksi varmennus voidaan rajata koskemaan koko raporttia tai vain osaa sen tiedoista. Suomessa lähes kaikki toimeksiannot ovat olleet rajoitetun varmuuden antavia, ja yleisesti ottaen varmennus rajataan koskemaan vain tiettyjä yritysvastuuraportin tunnuslukuja. Varmennusprosessin lopuksi annettavassa varmennusraportissa tulee kuvata varmennuksen laajuus ja sen tavoitteet, jolloin lukija pystyy tekemään paremman arvion tietojen luotettavuudesta. (Niskala ym., 2019.)

Yritysvastuuraporttien ulkoiseen varmentamiseen liittyviä palveluita tarjoavat useimmiten tilintarkastusyhteisöt, ja yleisimmin varmennuksen tekee sama palveluntarjoaja, joka tekee tilintarkastuksen yrityksen muullekin tilinpäätösaineistolle.

3.6 Käsittelyssä ja suunnitteilla olevat aloitteet

Maakohtaisen raportoinnin (kts. luku 3.3) osalta yrityksiä veloitetaan tällä hetkellä raportoimaan tiedot vain verottajalle. EU:n komissio on jo vuonna 2016 julkaissut lakialoitteen julkista maakohtaista veroraportointia (pCBCR, public Country-by-Country Reporting) koskien, ja kyseinen ehdotus odottaa edelleen virallista hyväksyntää. Enemmistö EU-maista on asettunut tukemaan kyseistä

aloitetta, jonka tarkoituksena on lisätä yritysten verotietojen läpinäkyvyyttä ja saatavuutta kaikille sidosryhmille. (Finnwatch, 2021.)

Julkisen maakohtaisen veroraportoinnin tavoitteena olisi siis lisätä toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, sekä edistää demokratiaa mahdollistamalla vääryyksien esiintuonnin ja päättäjien vastuuseen asettamisen. Tämän lisäksi keskeisiä tavoitteita on vähentää aggressiivista verosuunnittelua, puuttua haitalliseen verokilpailuun, kitkeä harmaata taloutta ja rahanpesua, lisätä sidosryhmien vaikutusmahdollisuuksia tiedonsaantia helpottamalla sekä luoda tasa-arvoiset ja oikeudenmukaiset markkinaolosuhteet. (Finnwatch, 2015, 9.)

Finnwatchin tekemässä raportissa tuodaan kuitenkin esiin myös se, että yrityksetkin voivat hyötyä liiketaloudellisesti kyseisestä uudistuksesta: Raportointivaatimusten lisääntyessä selkeytyy verojen hallinnointi myös yritykselle itselleen, ja näin yritys pystyy myös hallinnoimaan veronmaksuun liittyviä riskejä paremmin. (Finnwatch, 2015, 9.)

Useat EU-maat ovat myös nostaneet esiin tämänhetkisen maakohtaisen raportoinnin sääntelyn tiukentamisen koskemaan laajempaa aluetta, sillä tällä hetkellä raportointivelvollisuus koskee ainoastaan EU-maita ja tiettyjä veroparatiiseiksi lueteltuja maita. Raportointiin velvoittavan liikevaihtorajan koetaan myös olevan liian korkea, jolloin moni yritys jää raportointivelvoitteen ulkopuolelle. Tällä hetkellä virallista hyväksyntää odottavaa aloitetta on kuitenkin jo kritisoitu, sillä sen on sanottu jättävän esimerkiksi kehittyvistä maista ulos maksetun voitonsiirron raportoinnin ulkopuolelle. (Finnwatch, 2021.)

Myös useat yritykset ovat kritisoineet veroraportoinnin lisääntyvää sääntelyä ja raportointivaatimuksia niiden lisäämien kustannusten ja vaatimien resurssien vuoksi. Lisäksi yritykset kokevat tavallisesti vain verottajille annettavien tietojen sisältävän mahdollisia liikesalaisuuksia, joiden paljastuminen kilpailijoille voisi olla yritykselle haitallista. (Finnwatch, 2015, 10-12.)

Luvussa 3.3. käsiteltiin BEPS-hanketta, jossa OECD yhdessä muiden G20-maiden kanssa valmistelee kansainvälistä verojärjestelmää, jolla pyritään estä-

mään yritysten aggressiivinen veronkierto. Osa hankkeen toimenpiteistä on edelleen käsittelyssä ja odottaa päätöksiä siitä, mitä muutoksia käyttöön otetaan. Ehdotukset sisältävät esimerkiksi korkovähennysrajoitusten ja siirtohinnoitteluohjeiden päivittämisen lisäksi verokäytäntöjen ilmoittamisvelvollisuuden lisäyksiä. (VM, 2017.)

Luvussa 3.4. käsiteltiin GRI-raportointiviitekehystä. Vuonna 2021 on voimaan astunut uusi standardi 207, joten vuodesta 2022 lähtien GRI-standardien mukaan raportoivat yritykset ovat velvoitettuja raportoimaan veroista laajemmin kyseisen standardin mukaisesti. Niiden organisaatioiden osalta, jotka ottavat kyseisen standardin osaksi raportointiaan, veroraportointi tulee merkittävästi laajentumaan.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

Tässä luvussa esitellään tutkielmassa käytetty aineisto, sekä toteutetaan kerätyn aineiston pohjalta sisällönanalyysi tutkittaville raporteille. Aineiston esittely ja alaluokittain esiteltävä sisällönanalyysi on esitetty yrityskohtaisesti tulosten selkeyttämiseksi.

4.1 Aineiston esittely

Tutkielmassa hyödynnettävä aineisto muodostuu yritysvastuuta ja veroraportointia käsittelevästä kirjallisuudesta, aiemmista tutkimuksista sekä ajankohtaisista raporteista ja muista ajankohtaisista julkaisuista yritysvastuuseen, veroraportointiin sekä verosuunnitteluun liittyen.

Empiirisessä osiossa hyödynnetään muutaman ennalta harkinnanvaraisesti valitun Suomessa toimivan luottolaitoksen keväällä 2021 julkaisemia vuotta 2020 koskevia yritysvastuuraportteja, erityisesti keskittyen veroraportoinnin osioihin. Lisäksi tutkitaan muita kyseisten yritysten julkaisemia raportteja veroihin ja niiden raportointiin liittyen. Tutkimukseen valikoituneet Suomessa toimivat suurimmat luottolaitokset ovat Nordea, OP Ryhmä sekä Danske Bank, myönnettyjen lainojen sekä talletusmäärien perusteella (Suomen Pankki, 2020). Yritysten keväällä 2021 julkaisemat vuotta 2020 koskevat yritysvastuuraportit ja vuosikerromukset ovat kaikkien saatavilla yritysten verkkosivuilla.

Nordea

Nordea on pohjoismainen pankki, jolla on vahva markkina-asema, ja joka työllistää yhteensä yli 30 000 työntekijää. Nordean pääkonttori sijaitsee nykyään Helsingissä, mutta yrityksellä on toimintaa 22:ssa eri maassa. Suurin osa yrityksen toiminnasta muodostuu yksityisestä pankkitoiminnasta, ja 25 prosenttia yrityksen luottoportfoliosta muodostuu Suomessa myönnettyistä luotoista. Nordea

Bank Abp:n osakkeet noteerataan Helsingin, Tukholman ja Kööpenhaminan pörsseissä. (Nordea Group, 2021a.)

"Our focus is on integrating sustainable banking across the entire bank, and that involves fostering a long-term sustainable mindset and a culture of value creation." (Nordea Group, 2021a, 3).

Nordea julkaisee verkkosivuillaan vuosittain erillisen yritysraportin, jonka sisältö kattaa koko konsernin, eli Suomessa sijaitsevan emoyhtiön Nordea Bank Abp:n ja sen kaikkien tytäryhtiöiden tiedot. Nordean julkaisema raportti on tehty Global Reporting Initiative -vastuullisuusraportoinnin standardeihin pohjautuen.

Raportin kerrotaan jakautuvan kahteen osioon; raportin ensimmäisellä puoliskolla kerrotaan Nordean tavoitteista ja toimista kestävän tulevaisuuden mahdollistamiseksi kestävän pankkitoiminnan ja kestävien asiakasratkaisuiden, tuotteiden ja palveluiden kautta.

Vastuuraportin toisella puoliskolla jaetaan tarkempaa tietoa ja dataa vastuullisuuden tunnuslukuihin ja toimiin liittyen, sekä kerrotaan esimerkiksi sidosryhmien osallistamisesta toimintaan. Nordea julkaisee vastuuraporttinsa yhteydessä myös periaatteet vastuulliseen pankkitoimintaan (Principles for Responsible Banking (PRB)), itsearviointitaulukon (Self-Assessment Template), sekä TCFD-indeksin (Task Force on Climate-related Financial Disclosures). Nordean vastuullisuusraportille riippumattoman varmennuksen on tehnyt PricewaterhouseCoopers Oy. (Nordea, 2021a.)

Nordea julkaisee verkkosivuillaan vuosittain myös erillisen maakohtaisen raportin säädösten mukaisesti. Lisäksi tutkielmassa on analysoitu Nordean julkaisemaa "Tax Policy" -raporttia, jossa esitellään muun muassa yrityksen veropoliittikkaa ja koko konsernin laajuisia periaatteita vastuulliseen veronmaksuun liittyen.

OP Ryhmä

OP Ryhmä koostuu 137 osuuspankista sekä niiden omistamista keskusyhteisön OP Osuuskunnan tytär- ja lähiyhteistöistä Suomessa, ja on siten Suomen suurin finanssiryhmä. OP Ryhmän palveluksessa työskentelee yli 12 000 henkilöä. OP Ryhmän liiketoiminta sisältää luottolaitostoiminnan lisäksi myös vakuutus-toimintaa. OP Ryhmä toimii osuustoiminnallisena yrityksenä, jonka tavoite ei yrityksen vuosiraportin mukaan ole voiton maksimointi omistajille, vaan palvelujen tuottaminen omistaja-asiakkaille tehokkaasti ja kilpailukykyisesti, vakavaraisuudesta huolehtien. (OP Ryhmä, 2021a, 10.)

”Vastuullisuus on kiinteä osa OP Ryhmän strategiaa ja kuuluu jokaisen OP:laisen arkeen, päätöksiin ja toimintaan. OP Ryhmän tavoitteena on olla vastuullisuuden edelläkävijä toimialallaan.” (OP Ryhmä, 2021a, 51).

OP Ryhmä on julkaissut verkkosivuillaan vuodesta 2011 lähtien yritys-vastuuraportin GRI-ohjeiston mukaisesti. Vuodesta 2015 alkaen OP Ryhmän laatima yritys-vastuuraportti on ulkoisesti varmennettu. Vuoteen 2014 asti OP Ryhmä on julkaissut kokonaan erillisen yritys-vastuuraportin, jonka jälkeen, vuosi 2020 mukaan lukien, vastuullisuusraportointi on sisällytetty osaksi konsernin julkaisemaa vuosiraporttia. OP Ryhmä ei siis julkaise erillistä yritys-vastuuraporttia kuten Danske Bank ja Nordea, vaan tiedot vastuullisuuteen liittyen raportoidaan vuosiraportin yhteydessä. OP kertoo vuosiraportin vastuullisuusosiossa sitoutuneensa YK:n Global Compact -aloitteeseen, sekä luottolaitoksena seuraavansa aktiivisesti OECD:n asettamia toimintaohjeita rahoitusalan yrityksille. (OP Ryhmä, 2021a, 51.)

OP Ryhmä mainitsee vastuuraportoinnissa huomioineensa yleisen GRI-ohjeiston lisäksi GRI:n julkaiseman finanssialan toimialakohtaisen raportointisuosituksen. OP Ryhmän vuosiraportin vastuullisuusosio rakentuu seuraavista alaluvuista: Vastuullinen työnantaja ja toimija, GRI-tunnusluvut, TCFD-ilmastoraportointi, sekä vastuullisen pankkitoiminnan periaatteet. Viimeisenä osiona raporttiin on liitetty KPMG Oy Ab:n tekemä riippumaton varmennusraportti. (OP Ryhmä, 2021a.)

Danske Bank

Danske Bank on pohjoismainen pankki, joka toimii 13 maassa, ja työllistää yli 22 000 työntekijää. Danske Bankin kotipaikka on Tanska ja se on noteerattu Kööpenhaminan pörssissä. Pankkipalveluiden lisäksi Danske Bank tarjoaa myös henki- ja eläkevakuutuksia sekä leasingpalveluja. Suomessa Danske Bankin palveluita tarjoaa Danske Bank A/S, Suomen sivuliike.

Our reporting approach is to provide an overview of our 2023 Group Sustainability Strategy and the issues that are material to our stakeholders and our business. We aim to provide a fair and balanced representation of our activities, progress and performance, as outlined in our reporting principles. (Danske Bank Group, 2021, 2.)

Danske Bank julkaisee vuosittain yritysraportin, joka kattaa koko Danske Bankin konsernin tiedot. Yritysraportti julkaistaan yrityksen verkkosivuilla, jossa se on kaikille saatavilla. Danske Bankin yritysraportille on Deloitte tehnyt riippumattoman varmennuksen. Danske Bankin yritysraportilla ei ole mainintaa GRI-indeksin mukaisesta raportoinnista, vaan yrityksen käyttämät eri raportointiperiaatteet eri osa-alueisiin liittyen on eritelty yritysraportin viimeisellä sivulla.

Kuten Nordea ja OP Ryhmä, Danske Bank on myös sitoutunut noudattamaan vastuullisen pankkitoiminnan periaatteita (PRB, Principles for Responsible Banking). Danske Bank on julkaissut lisäksi erillisen Sustainability Fact Book 2020 -raportin, jossa annetaan tarkempia lisätietoja ja dataa vastuullisuuteen liittyen, sekä Nordean tavoin Tax Policy -raportin, jossa annetaan lisätietoja yrityksen veropolitiikasta ja lähestymistavoista veroasioiden hoitamiseen. (Danske Bank Group, 2021.)

4.2 Tulosten luotettavuuden arviointi

Erikssonin ja Kovalaisen (2008, 290) mukaan tutkimuksen kriittisen analyysin kannalta on olennaista, että tutkimuksen metodologia, tavoitteet ja oletukset sekä tutkimuksen arvioinnin kriteerit kohtaavat. Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa yleisesti käytetyt kriteerit muodostuvat tutkielman yleisyydestä ja luotettavuudesta. (Vilkkä, 2015)

Yksi tärkeimmistä asioista tutkimuksen onnistumisen kannalta onkin sen lukijan vakuuttaminen tulosten luotettavuudesta. Varton (1992, 103–104) mukaan laadullisen tutkimuksen voi sanoa olevan luotettava, kun tutkimuksen tutkimuskohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia, eikä teorianmuodostukseen ole vaikuttaneet mitkään satunnaiset tai epäolennaiset tekijät. Vilkan (2015) mukaan tutkijan on pystyttävä perustelemaan tekstissään, mistä valintojen joukosta valinta on tehty, mitä nämä ratkaisut ovat olleet ja miten niihin on päädytty, sekä arvioimaan ratkaisujen tarkoituksenmukaisuutta ja toimivuutta tavoitteiden kannalta.

Perinteisesti tutkimusten luotettavuutta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin käsittein. Validiteetilla viitataan siihen, onko tutkimuksessa lopulta tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reliabiliteetti viittaa siihen, olisiko saadut tutkimustulokset toistettavissa, jos vastaava tutkimus toteutettaisiin uudelleen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole kuitenkaan olemassa selkeää kaikkiiin tapauksiin soveltuvaa ohjeistusta, ja joidenkin näkökulma on, että esimerkiksi perinteisesti käytetyt validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet soveltuvat paremmin määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. (Tuomi ym., 2018.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan luotettavuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös puolueettomuusnäkökulma. Tähän vaikuttaa olennaisesti tutkimuksen ja tutkijan läpinäkyvyys, jolloin tutkijan arvojen ja valintojen vaikutusta tutkimukseen on mahdollista arvioida. Kaikista tärkeintä on kuitenkin arvioida tutkimusta kokonaisuutena, ja sitä täytyykö siinä sisäinen johdonmukaisuus eli koherenssi.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat luokitelleet myös laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin seuraaviin kriteereihin: Ensimmäisenä uskottavuus, joka muodostuu riittävästi raportoidun tutkimusprosessin sekä vakuuttavien tulkintojen myötä. Toisena vastaavuus, jossa arvioidaan vastaavatko tehdyt päätelmät todellisuutta. Kolmantena siirrettävyys, eli olisiko saadut tulokset siirrettävissä toiseen kontekstiin. Neljäntenä luotettavuus, joka varmistetaan sillä, että ulkopuolinen henkilö tarkastaa tutkimusprosessin vaiheet. Viidentenä tutkimustilanne, jossa arvioidaan mitkä sisäiset ja ulkoiset asiat saattavat olla vaikuttamassa tutkimustuloksiin. Kuudentena varmuus, jonka suhteen arvioidaan vaikeasti ennustettavia seikkoja, jotka saattavat vaikuttaa tuloksiin. Seitsemäntenä riippuvuus, jossa selvitetään, onko tutkimuksessa noudatettu tieteellisen tutkimuksen periaatteita. Viimeisenä on arvioitava vakiintuneisuutta, jossa ulkopuolinen henkilö arvioi vielä saadut tutkimustulokset.

Laadullisen tutkimuksen menetelmät ovat kehittyneet uusien tekniikoiden myötä viime aikoina. Keskeisin perusvaatimus laadulliselle tutkimukselle voidaan kuitenkin edelleen sanoa olevan se, että tutkimuksen tekoon on varattu riittävästi aikaa, ja kaikki työvaiheet, prosessi ja käytetyt tutkimusmenetelmät on raportoitu selkeästi ja yksityiskohtaisesti. (Tuomi ym., 2018)

Kannanotto yritysten veronmaksun vastuullisuuteen liittyen pelkkien raportoitujen lukujen pohjalta vaatisi huomattavasti enemmän informaatiota esimerkiksi konsernin laskentatavoista, siirtohinnoittelumenetelmistä tai rahoitusrakenteesta. Täydellistä arviota ei siis annettujen tietojen pohjalta voi tehdä, vaan saadut tulokset perustuvat ainoastaan julkisesti saatavilla olevaan informaatioon, raportteihin ja muihin materiaaleihin, sekä näiden pohjalta tehtyihin johtopäätöksiin.

Yritysvastuuraporttien luotettavuuden arvioinnissa tulee Niskalan ym. (2019) mukaan huomioida keskeisimpinä seikkoina muun muassa sen antamien tietojen olennaisuus, kattavuus, oikeellisuus sekä vertailukelpoisuus. Olennaisuutta voidaan arvioida tutkimalla sitä, löytyykö raportista kaikkien sidosryhmien kannalta olennaiset tiedot organisaation toimintaan liittyviä yritysvastuun riskejä koskien. Raportin kattavuutta taas voi arvioida tutkimalla esitettyjä tietoja sen

osalta, kattavatko ne kaikki yksiköt, olennaiset aiheet ja niiden vaikutukset sekä ajallisesti kaikki laskentakaudelle kuuluvat tiedot. Oikeellisuuden arvioinnissa taas tulisi tutkia laskentatapoja, ja arvioida onko kaikki tiedot johdettu oikein ja käyttäen toimintaan soveltuvia kaavoja, laskentaperiaatteita tai muuntokertoimia. Vertailukelpoisuuden arvioinnissa tutkitaan, onko laskentaperiaatteet ja tietojen esitystavat säilyneet samanlaisina verrattuna aikaisempiin vuosiin, jotta tietojen vertaileminen olisi mahdollista. Mahdolliset muutokset tulisi myös eritellä vaikutuksineen selkeästi raportissa. (Niskala ym., 2019.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimusaineistolle tehtävää sisällönanalyysi ja raportoidaan sen pohjalta saadut tulokset valittujen ylä- ja alaluokkien pohjalta ja analysoidaan niitä tutkielman keskeisten teorioiden, sidosryhmäteorian ja legitimaatioteorian pohjalta. Tuloksia analysoitaessa on huomioitava se, että tarkastelun kohteena olleet yritykset olivat kaikki konserniyrityksiä, jotka julkaisevat yritysraportit koskien koko konsernia. Lisäksi on huomioitava se, että Nordean ja Danske Bankin konsernin julkaisemat raportit koskevat huomattavasti laajemmin kansainvälisesti toimivaa konsernia OP Ryhmän toimiessa lähinnä vain Suomessa.

Tuloksista ilmenee selkeästi se, että veroraportointi on luottolaitoksien osalta Suomessa vielä eriävää, huolimatta yleistyneestä säädännöstä. Lisäksi raportoitujen tietojen laajuus vaihtelee jossain määrin, mutta yleisesti ottaen veroraportointi on vielä melko minimaalisella tasolla. Vaaditut asiat veroja koskien löytyvät kaikkien tutkittujen yritysten julkaisemista yritysraporteista, vuosiraporteista, konsernien julkaisemista tilinpäätöksistä tai erillisistä julkaisuista esimerkiksi maakohtaiseen raportointiin tai veropolitiikkaan liittyen.

Koska yleistä standardia tietojen esittämiseen ei ole, täytyy yritysten julkaisemia materiaaleja, verkkosivuja ja muuta aineistoa käydä tarkkaan läpi löytääkseen kaiken yrityksen julkaiseman tiedon veronmaksuun liittyen. Lisäksi on huomioitava se, ettei kaikkea tietoa ole julkisesti saatavilla, eikä tämän vuoksi täydellistä arviota luottolaitosten verovastuullisuudesta voida tehdä, vaan tutkimustulokset keskittyvät käsittelemään lähinnä ainoastaan raportointia.

Yritysten julkaisemille raporteille veroraportointia koskien toteutettiin sisällönanalyysi. Raporttien analysoinnissa ja tulosten jaottelussa hyödynnettiin kuutta alaluokkaa, joista yhdisteltiin kolme yläluokkaa analysoitavien tietojen käsittelyn helpottamiseksi ja selkeyttämiseksi. Yhdistävänä luokkana on veroraportointi. Luokittelu tehtiin empiirisen analyysin myötä saatuihin tuloksiin pohjau-

tuen, pyrkimyksenä löytää esitettyjen tutkimuskysymysten kannalta relevantteja tietoja, sekä esittää tulokset mahdollisimman selkeästi jaoteltuina ja johdonmukaisesti.

Alla olevassa taulukossa 2 esitellään aihepiirin pohjalta tehty luokittelu, jossa yhdistävänä luokkana on yritysten veroraportointi ja sen analysointi. Yläluokaksi on nostettu kolme luokkaa; raportin luotettavuus, raportointimenetelmät ja -periaatteet, sekä verojen raportointi. Jokainen yläluokka on jaoteltu vielä kahden alaluokkaan, joita painotetaan analyysia tehtäessä. Raportin luotettavuuteen liittyviksi alaluokiksi valittiin raporttien ajallinen vertailukelpoisuus sekä raportin ulkoinen varmennus. Raportointimenetelmien ja raportointiperiaatteiden analysointia luokiteltiin alaluokkiin sidosryhmien osallistaminen sekä raportointiohjeiston noudattaminen. Varsinaisten verojen raportointi taas jaoteltiin julkaisuissa esiintyvään sanalliseen sekä lukuina esitettyyn verojen raportointiin.

Taulukko 2 Veroraportoinnin analysointi

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
Ajallinen vertailukelpoisuus	Raportin luotettavuus (luku 5.1)	Veroraportointi
Raportin ulkoinen varmennus		
Sidosryhmien osallistaminen	Raportointimenetelmät ja -periaatteet (luku 5.2)	
Raportointiohjeiston noudattaminen		
Veroista sanallisesti	Veroista raportointi (luku 5.3)	
Veroista lukuina		

Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään raporttien luotettavuutta jokaisen yrityksen osalta arvioiden ajallista vertailukelpoisuutta vertailutietojen esittämisen osalta, sekä tutkitaan, onko raporteille tehty ulkoista varmennusta. Toisessa alaluvussa esitellään yritysten raportointimenetelmät ja raportointiperiaatteet niin kuin ne on raporteissa kerrottu, ja tutkitaan miten yritykset osallistavat sidosryhmiä vastuullisuustoimintaan ja raportoivat sidosryhmäyhteistyöstä. Kolmannessa alaluvussa esitellään itse veroista raportointi jokaisen yrityksen osalta jaoteltuna sanallisesti esitettyihin verotietoihin sekä lukuina esitettyihin verotietoihin.

5.1 Raportin luotettavuus

Ajallinen vertailukelpoisuus

Danske Bankin raportissa veroihin liittyviä lukuja on esitetty todella suppeasti. Raportista ilmenee vuoden 2020 osalta vain tulos ennen veroja ja maksettujen verojen yhteissumma. Vertailutietoja aikaisemmilta vuosilta ei ole esitetty. (Danske Bank, 2021,7.)

Nordean yritysraportissa on esitelty selkeimmin yrityksen maksamat verot ja verojalanjälki lukuina verotyypeittäin ja maittain. Lisäksi kaikkien erien osalta on esitetty selkeästi vertailutiedot sekä koskien vuotta 2019, että 2018. (Nordea, 2021a, 40.)

OP Ryhmän raportissa esitellään veronmaksua ja yrityksen verojalanjälkeä lukujen muodossa, mutta raportissa ei kuitenkaan suurimmalta osalta esitellä vertailulukuja edellisen vuoden osalta, jolloin lukujen analysointi on vaikeaa. Veroihin liittyen vertailuluvut on kuitenkin esitetty koskien edellisen vuoden tuloverojen yhteismäärää, sekä edellisen vuoden efektiivistä verokantaa. Muilta osin kuin veroraportoinnin osalta on vertailulukuja esitetty raportissa, esimerkiksi eriteltyinä koskien jokaista eri raportoitua GRI-standardia. (OP Ryhmä, 2021a.)

Raportin ulkoinen varmennus

Danske Bankin yritysraportille on Deloitte tehnyt riippumattoman varmennuksen. Varmennusraportissa esitellään selkeästi raportista arvioidut seikat, ja Danske Bankin osalta varmennus on keskittynyt siihen, onko raportissa esitetty ”ESG performance data” eli yritys vastuuseen liittyvä data raportointiperiaatteiden mukaisesti. Lisäksi ulkoinen varmennus sisältää arvion siitä, onko Danske Bank kuitannut sen konsolidoidut hiilidioksidipäästöt koskien vuotta 2020. Varmennus on tehty noudattaen ISAE 3000-standardia sekä Tanskan yleisiä tilintarkastussäätelyitä. (Danske Bank Group, 2021a.)

Kuten luvussa 3.5. kerrottiin, varmennuksen taso voi olla rajoitettu tai kohtuullisen varmuuden antava, sekä se voidaan rajata koskemaan koko raporttia tai vain osaa sen tiedoista. Danske Bankin raportille tehty ulkoinen varmennus on varmennusraportin mukaan rajoitetun varmuuden antava, sekä tehty vain koskien tiettyjä valittuja raportin osa-alueita (Danske Bank Group, 2021a).

Nordean vastuullisuusraportille riippumattoman varmennuksen on tehnyt PricewaterhouseCoopers Oy. Varmennusraportissa kerrotaan, että raportille on tehty rajoitetun varmuuden antava varmennus. Varmennus on rajattu koskemaan konsolidoituja vastuullisuuteen liittyviä Nordea Groupin julkaisemia liitteitä vuotta 2020 koskien, sekä Nordean julkaisemaa itsearviointiraporttia siihen liittyen, onko yritys onnistunut täyttämään sen sitoumuksia koskien vastuullisen pankkitoiminnan periaatteita. Varmennusraportissa on selkeästi määritetty raportin ne luvut, joille ulkoinen varmennus on PwC:n osalta suoritettu. (Nordea, 2021a.)

OP Ryhmän julkaisemat yritysraportitiedot osana vuosiraporttia on ulkoisesti varmennettu KPMG Oy Ab:n toimesta. Kuten Danske Bankin ja Nordean tapauksessa, myös OP Ryhmän raportille tehty varmennus on vain rajoitetun varmuuden antava. Varmennuksen kohteena on ollut vain osa raporttia. OP Ryhmän osalta varmennuksen kerrotaan koskevan raportissa esitettyjä vastuullisuuden tunnuslukuja, suurimpana GRI-standardeihin liittyviä raportoituja numeerisia tietoja. (OP Ryhmä, 2021a.)

Taulukossa 3 on esitetty raporteista kerätyt tiedot koskien vertailutietojen esittämistä sekä ulkoisen varmennuksen hankintaa valittujen yritysten yritys vastuusta vuosiraporteille.

Taulukko 3 Raportin luotettavuuden arviointi

	Danske Bank Group	Nordea Group	OP Ryhmä
Vertailutiedot esitetty	Ei	Kyllä	Osittain
Ulkoisen varmennus	Kyllä (Rajattu)	Kyllä (Rajattu)	Kyllä (Rajattu)

5.2 Raportointimenetelmät -ja periaatteet

Sidosryhmien osallistaminen

Danske Bankin vuoden 2020 vastuullisuusraportin alkupuolella esitellään laadintaperiaatteita. Raportissa kerrotaan selkeästi, kuinka sidosryhmiä on osallistettu raportin laatimiseen pyytämällä tietoja siitä, miten sidosryhmät odottavat yrityksen raportoivan, toimivan, tai toimintaa kehittävän. Tärkeimmiksi sidosryhmiksi Danske Bankille mainitaan asiakkaat, työntekijät, yhteiskunta sekä osakkeenomistajat. (Danske Bank Group, 2021, 13.)

Our interactions with stakeholders are guided by cross-cutting principles that include collaborating, with the objective of reaching shared goals for the benefit of our customers and society; always seeking to engage in an honest dialogue; and making our knowledge and expertise available to our stakeholders. (Danske Bank Group, 2021, 13.)

Vastuullisuusraporttia laadittaessa Danske Bank on arvioinut sidosryhmien palautteen perusteella eri vastuullisuusaihepiirien merkityksellisyyden ja olennai-

suuden ja rakentanut sen pohjalta raportointiviitekehyksen yritysraportille. Arvioinnin seurauksena kuudeksi keskeisimmäksi raportoinnin aihepiiriksi on valittu seuraavat: kestävä rahoitus (sustainable finance), yrittäjyys (entrepreneurship), taloudellinen luottamus (financial confidence), hallintotapa ja eheys (governance & integrity), työntekijöiden hyvinvointi ja diversiteetti (employee well-being & diversity), sekä hiilijalanjälki (environmental footprint). Näistä osaluista vastuullinen veronmaksu on sisällytetty osioon 'Hallintotapa ja eheys'. (Danske Bank Group, 2021a, 13.)

Nordean yritysraportin sisältö pohjautuu paljon organisaation tekemään analyysiin siitä, mitkä kestävyden ja vastuullisuuden teemat ovat organisaatiolle olennaisia. Yritys kertoo raportissaan sidosryhmien osallistamisesta seuraavaa:

When conducting the materiality and impact analysis, we worked closely with internal stakeholders from all levels and parts of the organization and we also had a dedicated group of Board members as an advisory board who were consulted on several occasions. (Nordea Group, 2021a, 30.)

Lisäksi Nordea oli pyytänyt palautetta myös ulkoisilta sidosryhmiltä, kuten sijoittajilta ja asiakkailta, testatakseen strategiaansa ja huomatakseen jos jotain sidosryhmien kannalta relevanttia on jäänyt huomioimatta. (Nordea Group, 2021a, 30.)

Myös OP Ryhmä kertoo raportissaan sidosryhmien osallistamisesta erityisesti vastuullisuusasioiden päätöksenteossa. Yritys on muun muassa raportin mukaan toteuttanut kesällä 2019 sidosryhmäkyselyn, jonka pohjalta on laadittu vastuullisuuden olennaisuusanalyysi. (OP Ryhmä, 2021a, 27.)

"Vahva vuorovaikutus eri sidosryhmien kanssa on osa osuustoiminnallista perimäämme ja perustehtäväämme." (OP Ryhmä, verkkosivu)

OP Ryhmän raportissa viitataan yrityksen verkkosivuun, jossa kerrotaan tarkemmin heidän toteuttamastaan sidosryhmäyhteistyöstä. OP Ryhmä pyrkii kertomansa mukaan jatkuvaan vuoropuheluun sidosryhmien kanssa, pyytäen pa-

lautetta onnistumisista ja kehityskohdistatoiminnassaan. Verkkosivuilla kerrotaan myös yrityksen sidosryhmäfoorumista, jonka jäsenenä toimii eri edustajia työmarkkinajärjestöistä, think tankeista, poliittisista puolueista, yliopistoista, sekä kansalaisjärjestöistä, ja se kokoontuu muutaman kerran vuodessa. (OP Ryhmä, 2021a, 27.)

Minkään yrityksen osalta ei kuitenkaan esitetty raportissa tietoja siitä, onko sidosryhmiä osallistettu nimenomaisesti veropoliittisiin käytäntöihin ja yrityksen veronmaksuun liittyviin arvoihin liittyen.

Raportointiohjeiston noudattaminen

Danske Bankin yritysraportilla ei ole mainintaa GRI-indeksin mukaisesta raportoinnista, vaan yrityksen käyttämät eri raportointiperiaatteet eri osaluokkiin liittyen on eritelty yritysraportin viimeisellä sivulla. (Danske Bank, 2021)

Nordean yritysraportti on tehty noudattaen GRI-raportointiohjeistoa. Raportissa on selkeästi eritelty GRI-standardit, jotka on raportoitu, ja mistä tiedot raportilla löytyvät. Esimerkiksi veroihin liittyen Nordea on raportoinut 2020 yritysraportillaan GRI 103 sekä GRI 207 mukaiset tiedot vaatimusten mukaisesti. (Nordea Group, 2021a)

OP Ryhmän vuosiraportin vastuullisuuteen liittyvässä osiossa on noudatettu GRI-ohjeistoa, ja raportti sisältää Nordean tavoin erittelyn siitä, mitä GRI-standardeja organisaatio raportoi. Veroihin liittyen OP Ryhmä on raportoinut vain GRI-standardin 201-1 (tuloverot). GRI-standardeja 103 ja 207 ei ole sisällytetty OP Ryhmän raporttiin. (OP Ryhmä, 2021a, 59-71.)

Taulukossa 4 on esitetty tiedot koskien raporteista löytyneitä raportointimenetelmiä sekä -periaatteita. Tutkittiin, löytyykö raporteista tiedot sidosryhmien osallistamisesta raportointiin ja vastuullisuustyöhön, sekä onko raportit laadittu GRI-ohjeiston mukaisesti.

Taulukko 4 Raportointimenetelmät ja -periaatteet

	Danske Bank Group	Nordea Group	OP Ryhmä
Tiedot sidosryhmien osallistamisesta	Kyllä	Kyllä	Kyllä
GRI-ohjeisto	Ei	Kyllä	Kyllä

5.3 Veroista raportointi

Veroista sanallisesti

Should it come to our attention that any of our customers or business partners are engaging in tax fraud or tax evasion, we cooperate with the relevant authorities in accordance with applicable rules and regulations and in line with our core values. (Danske Bank Group, 2021a, 27).

Danske Bankin raportti sisältää oman kappaleen verojen läpinäkyvyyteen liittyen. Osiossa viitataan myös Danske Bankin erilliseen Tax Policy -raporttiin, jota käsitellään myöhemmin tässä luvussa. Verojen läpinäkyvyys -osiossa painotetaan avointa proaktiivista suhdetta veroviranomaisiin, sekä sitoutumista kansallisiin ja kansainvälisiin verolakeihin ja raportointivaatimuksiin. Danske Bank vakuuttaa raportissaan, ettei organisaatio osallistu minkäänlaisiin väärinkäytöksiin veronmaksuun liittyen, ja jos organisaatiolle tulee ilmi minkäänlaisia veropetoksia asiakkaiden tai yrityskumppaneiden osalta, raportoidaan niistä heti eteenpäin veroviranomaisille. Danske Bankin työntekijöiden koulutukseen on tätä varten sisällytetty pakollisena osana opastusta veropetoksen tunnistamiseksi. (Danske Bank Group, 2021a, 27.)

Danske Bank on lisäksi julkaissut helmikuussa 2021 erillisen Tax Policy -raportin verkkosivuillaan. Raportin tarkoituksena on yrityksen mukaan selventää

konsernin veropolitiikkaa ja toimia ohjeistuksena yrityksen työntekijöille. Ohjeistukseen sisältyvien toimintatapojen todetaan velvoittavan kaikkia konsernissa. Ohjeistus sisältää muun muassa seuraavat toimintaohjeet ja politiikan; läpinäkyvä toiminta ja yhteistyö veroviranomaisten kanssa, lakien noudattaminen ja veroilmoitusten antaminen ja verojen maksaminen ajallaan, lakien tulkinta kunnioittaen niiden todellista tarkoitusta, palveluiden tarjoaminen asiakkaille verolakeja noudattaen ja niiden rajoja haastamatta, sekä epäsuvaitsevaisuus kaikkea verolakien vastaista toimintaa kohtaan. (Danske Bank Group, 2021b.)

Vastuulliseen veronmaksuun liittyen Nordean raportissa puhutaan muun muassa verotuksen tärkeästä yhteiskunnallisesta roolista, joka mahdollistaa julkisten palvelujen, kuten infrastruktuurin ja terveydenhuollon tarjoamisen. Nordea mainitsee tunnistavansa myös organisaation roolin merkittävänä veronmaksajana pohjoismaissa. Raportin mukaan Nordean veropolitiikan määrittelee konsernin toimitusjohtajan vero-ohjeistus, jonka tarkoituksena on varmistaa veronmaksun tehokkuus ja täsmällinen noudattaminen. Näin organisaatio saavuttaa tavoitteensa pitää yllä mainetta hyvänä veronmaksajana. (Nordea Group, 2021a, 26.)

“We fully recognize the threat that societies face from... tax evasion and other forms of illegal activities and do our utmost to ensure that our resources, products and services are not used to facilitate financial crime.” (Nordea Group, 2021a, 25).

Nordea tarjoaa myös asiakkailleen neuvontapalveluita, jotka sisältävät myös neuvontaa erilaisten toimien ja päätösten veroseuraamuksista. Organisaatiolla on raportin mukaan erillinen ohjeistus veropolitiikasta asiakkaiden neuvontaan liittyen. Kyseinen ohjeistus muun muassa painottaa sitä, että organisaatio ei hyväksy verojen kiertoa tai aggressiiviseen verosuunnitteluun yhdistettyä toimintaa omilla alustoillaan. Organisaatio myös korostaa toimivansa kansainvälisten verosäännösten, kuten US FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) sekä OECD Common Reporting Standard (CRS) mukaisesti. (Nordea Group, 2021a, 26.) Molemmat edellä mainituista säännöksistä velvoittavat luottolaitoksia raportoimaan esimerkiksi asiakkaiden eri tileistä ja lähdeveron alaisista tu-

loista ja vaihtamaan tietoja muiden lainkäyttöalueiden kanssa (IRS, 2010 & OECD, 2014).

Nordea on lisäksi julkaissut vuonna 2020 veroihin liittyen erillisen raportin ”Nordea Position Statement on Tax”. Tärkeimpänä sidosryhmänä kyseisen raportin laatimisessa on ollut organisaation johto. Kyseisen raportin laatiminen oli asetettu Nordean yhdeksi vastuullisuustavoitteeksi vuodelle 2020. (Nordea Group, 2020, 32-33.) Position Statement on Tax -raportin tarkoituksena on luoda pohja dialogille sidosryhmien kanssa, ja selkeyttää Nordean päämäärää ja toimia parantaakseen veroihin liittyvää suoriutumista. Raportissa eritellään organisaation veropolitiikan periaatteita, ja siitä on vastuussa Nordean Business Ethics and Values -komitea. (Nordea Group, 2020)

Nordean veropolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi ja periaatteiksi määritellään seuraavat: hyvän paikallisen veronmaksajan maineen säilyttäminen, veronkierron tai aggressiivisen verosuunnittelun vastustaminen, veroriskien hallinta ja varmistuminen verojen oikein maksamisesta, paikallisten verolakien ja -käytäntöjen tunnollinen noudattaminen, verojen maksaminen ja veroraportointi ajallaan, kaupallisen näkökulman noudattaminen liiketoiminnassa mieluummin kuin veropainotteisen näkökulman, sitoutuminen läpinäkyvyyteen eri lainsäädäntöalueiden veroviranomaisten kanssa, kansainvälisten raportointistandardien noudattaminen, sekä verojen hallintaan liittyvän raportoinnin pitäminen osana vastuuraportointia. (Nordea Group, 2020.)

”Maksamalla verot Suomeen OP Ryhmä edistää koko Suomen menestystä.”
(OP Ryhmä, 2021a, 39)

OP Ryhmän raportissa puhutaan veroista vähäsanaisimmin tutkittavina olevien kolmen yhtiön osalta. Verojalanjälki on ilmoitettu vain numeerisina lukuina, ja sanallisesti raportissa puhutaan lähinnä siitä, kuinka OP Ryhmä on yksi Suomen merkittävimmistä veronmaksajista. Lisäksi raportissa kerrotaan yrityksen verojen koostuvan välittömistä, välillisistä ja tilitettävistä veroista, ja eritellään mitä veroja eri erät kattavat. Yleisen veropolitiikan tai vastuullisen veronmaksun

osalta OP Ryhmän raportissa ei löydy mitään mainintaa. (OP Ryhmä, 2021a, 39.)

Tehdessään asiakkailleen luottokelpoisuuden arviointia, raportissa kerrotaan OP Ryhmän käyttävän ESG-analyysia (environmental, social, governance) hyötynään. Hallintopuolen analyysiin sisältyy yhtenä osana asiakkaan verotuksen läpinäkyvyyden arviointi. (OP Ryhmä, 2021a, 41.)

OP Ryhmä on julkaissut lisäksi erillisen vastuuraportin koskien konsernin sijoitusyhtiötä OP Kiinteistösijoitus Oy. Raportissa eritellään kyseisen yhtiön verojalanjälki Suomessa verolajeittain, eli vuonna 2020 maksettujen verojen määrä. Kyseisen yhtiön suurin verojenmaksuerä muodostui kiinteistöverosta. Raportissa myös tuodaan esiin se, että yhtiön maksettujen verojen määrä pieneni neljällä miljoonalla verrattuna viime vuoteen, mutta tälle annetaan selkeänä taustatietona ja selitteenä se, että yhtiön investoinnit vuonna 2020 olivat selkeästi pienemmät kuin aikaisempina vuonna. (OP Kiinteistösijoitus Oy, 2021, 28.)

Veroista lukuina

Lukujen osalta Danske Bank on raportoinut veroja yritysvastuuraportissa suppeasti. Esitettyä on vain tulos ennen veroja ja tuloksesta maksetut verot. (Danske Bank Group, 2021a, 7.) Tarkemmat luvut löytyvät Danske Bank Groupin julkaisemasta vuosiraportista, jossa eritellään tilikauden tulos, henkilöstön määrä, tulos ennen veroja ja tilikauden verot maittain luottolaitosdirektiivin CRD IV mukaisesti (Danske Bank Group, 2021c, 97). Veroneuvontapalveluihin Danske Bank on käyttänyt vuonna 2020 pyöristettynä noin miljoona Tanskan kruunua (Danske Bank Group, 2021c, 107).

Lisäksi Danske Bankin vuosiraportista ilmenee konsernin efektiivinen verokanta, joka vuonna 2020 on ollut 27,2%. Vastaava luku vuonna 2019 on ollut 22%. Muutokselle annetaan vuosiraportissa syyksi suuret kuluerät, jotka ovat verotuksessa vähennyskeltottomia, mutta sen tarkempaa selitystä ei lukijalle kerrota. (Danske Bank Group, 2021c, 24.) Efektiivinen verokanta on yksinkertaistettuna se prosenttiosuus kirjanpidon tuloksesta, jonka yritys maksaa veroina. Ky-

seinen prosenttiluku ei siis huomioi yrityksen ainoastaan verotuksessa vähennyskelpoisia tai vähennyskeltottomia eriä. (Kagan, 2020).

Nordean yritysraportin liitetiedoissa ilmoitetaan numeerisia lukuja veronmaksuun liittyen melko kattavasti maittain jaoteltuna. Lisätietona mainitaan, että verokulujen määräerot maittain riippuvat siitä, minkälaisia toimintoja missäkin maassa tarjotaan sekä liiketoiminnan laajuudesta. (Nordea Group, 2021a, 40.)

Nordean julkaisee vuosittain verkkosivulla säännösten mukaisesti maakohtaisen raportin. Raportin maakohtaisesta erittelystä nousee esiin organisaatiolla olevan verotettavaa tulosta yleisesti veroparatiiseiksi määritellyissä maissa, kuten Luxemburgissa, Singaporessa sekä Sveitsissä. (Nordea Group, 2021b.)

Tieto Nordean efektiivisestä verokannasta ei löydy yritysraportista, vaan konsernin vuosiraportista, kuten Danske Bankillakin. Vuoden 2020 efektiivinen verokanta on ollut 23,6%, ja vuonna 2019 se oli ollut 27%. Muutokselle ei esitetä lukujen esityksen yhteydessä syytä tai taustatietoja. (Nordea Group, 2021c, 28.)

OP Ryhmän vuosiraportissa organisaatio tuo esiin yrityksen olevan yksi Suomen suurimmista veronmaksajista, vuonna 2020 maksettujen tuloverojen ollessa yhteensä noin 144 miljoonaa euroa. Kaikkien osuuspankkien maksamat yhteisöverot kerrotaan tilitettävän paikallisesti toimialueille. OP Ryhmän vuosiraportilta löytyy myös verojalanjälkeä erittelevä taulukko, josta näkyy vuonna 2020 maksettujen verojen lajittelu verolajeittain, sekä sen mukaan onko kyseessä välittömiä, välillisiä vai tilitettäviä veroja. Välittömiin veroihin OP Ryhmä on raportissaan sisällyttänyt tuloverot, kiinteistöverot sekä veronluonteiset maksut, välillisiin veroihin arvonlisäveron ja vakuutusmaksuveron, sekä tilitettäviin veroihin ennakonpidätykset palkasta, sekä lähdeverot koroista. (OP Ryhmä, 2021a, 39.)

OP Ryhmän efektiiviseksi verokannaksi vuodelle 2020 raportissa ilmoitetaan 18,3 prosenttia. Vuonna 2019 yrityksen efektiivinen verokanta oli ollut 20,1 prosenttia. OP Ryhmän toimintakertomuksessa annetaan tälle laskulle selitykseksi

lakisääteisen työeläkevastuun siirto, sekä annetut konserniavustukset. (OP Ryhmä, 2021b, 11.)

OP Ryhmä ei julkaise erillistä maakohtaista raporttia, vaan sen taloudellista asemaa koskevien tietojen jakautuminen maittain julkaistaan osana OP Ryhmän tilinpäätöksen liitetietoja. OP Ryhmä eroaa selkeästi Nordeasta ja Danskesta sen osalta, että sillä on vain vähän toimintaa Suomen ulkopuolella. Yrityksen toiminta rajoittuu Suomeen, Viroon, Latviaan ja Liettuaan, ja selkeästi laajinta toiminta on Suomen rajojen sisäpuolella. (OP Ryhmä, 2021b, 218.)

Taulukossa 5 esitetään yhteenveto raporteista löytyneistä kvantitatiivisista verotiedoista. Näiden osalta OP Ryhmän raportointi oli selkeästi laajempaa, kuin Danske Bank Groupin tai Nordea Groupin. OP Ryhmän maksamat verotiedot oli esitetty jaoteltuna välittömiin ja välillisiin veroihin, tilitettäviin veroihin sekä lähdeveroihin.

Efektiiivisessä verokannassa nähdään myös selkeä ero yhtiöiden välillä, OP Ryhmällä sen ollessa noin yhdeksän prosenttiyksikköä Danske Bank Groupia pienempi (taulukko 5). Syvempää analyysia eron syistä efektiivisen verokannan suhteen on vaikea tehdä ilman tarkempia taustatietoja, mutta olennaista on huomioida, että OP Ryhmän ja Nordea Groupin päätoimipaikkana on Suomi, jossa yhteisöverokanta vuonna 2020 oli 20 prosenttia, kun taas Danske Bank Group toimii Tanskassa, jossa yhteisöverokanta vuonna 2020 oli hieman korkeampi, 22 prosenttia. Tärkeä huomio on myös se, että yrityksiä esittämistä vertailutiedoista ilmeni myös se, että efektiivinen verokanta voi vuosittainkin vaihdella huomattavasti.

Taulukko 5 Raportoidut verot lukuina

	Danske Bank Group	Nordea Group	OP Ryhmä
Tulos ennen veroja	6,3 mrd. DKK	2 963 milj. €	785 milj. €
Maksetut tuloverot	1,7 mrd. DKK	698 milj. €	144 milj. €
Efekttiivinen verokanta	27,2 %	23,6 %	18,3 %
Välittömät verot	ei mainintaa	ei mainintaa	295,2 milj. €
Välilliset verot yhteensä	ei mainintaa	ei mainintaa	299,3 milj. €
Tilitettävät verot yhteensä	ei mainintaa	ei mainintaa	224,7 milj. €
Lähdevero	ei mainintaa	ei mainintaa	21,8 milj. €
Maksetut verot maittain	esitetty konsernin vuosiraportissa	esitetty yritysvastuuraportissa sekä maakohtaisessa raportissa	esitetty konsernin tilinpäätöksen liitetiedoissa

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tehdään yhteenveto tutkielman sisällöstä, sekä esitellään raporttien sisällönanalyysin kautta saatujen tulosten pohjalta tehdyt johtopäätökset ja pyritään esittelemään vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tämä luku sisältää myös ajatuksia aihepiirin jatkotutkimusmahdollisuuksista.

6.1 Tutkielman yhteenveto

Yrityksiä koskevat odotukset vastuullisesta toiminnasta kasvavat jatkuvasti, ja huomiota on alettu kiinnittää tarkemmin etenkin yritysten vastuulliseen veronmaksuun ja verojalanjälkeen (Knuutinen, 2014, 19). Tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia Suomessa toimivien suurimpien luottolaitosten veroraportointia ja syventää ymmärrystä sen tämänhetkisestä tilanteesta.

Asetetut tutkimuskysymykset tutkimusongelmaan liittyen olivat seuraavat:

1. Miten yritykset sisällyttävät veroraportoinnin osaksi yritysvastuuraportointia?
2. Mitä raportointimenetelmiä ja -periaatteita yritykset hyödyntävät raportoinnissa?

Tutkielmaa taustoitettiin avaamalla yritys vastuuseen ja veroraportointiin liittyvää taustaa ja ajankohtaisia aihealueita, sekä käsiteltiin yritys vastuun ja verotuksen välistä suhdetta aikaisemman kirjallisuuden pohjalta. Tutkielman alkupuolella esiteltiin lisäksi tutkielman kannalta keskeiset käsitteet, joita oli yritys vastuu, jaetun yhteisen arvon luominen, (aggressiivinen) verosuunnittelu, sekä verojalanjälki. Tutkielmassa hyödynnettäviksi teorioiksi valikoitiin sidosryhmäteoria sekä legitimaatioteoria, jotka molemmat ovat yleisesti hyödynnettyjä teorioita yritys vastuun kentällä. Lisäksi tutkielma porautui syvemmin sen analysointiin, mikä erottaa verosuunnittelun veron kiertämisestä tai verovilpistä. Olennaisena asiana tuotiin esiin myös toiminnan laillisuusnäkökulma vero-oikeudellisesta ja rikosoikeudellisesta näkökulmasta.

Tutkielman kolmannessa luvussa perehdyttiin laajemmin veroraportoinnin historiaan, nykytilaan ja lainsäädäntöön. Asioita käsiteltiin sekä Suomen tasolla, että kansainvälisellä tasolla, lähes kaikkien veroraportointiin liittyvien lakipykälien pohjautuessa Euroopan Unionin julkaisemiin direktiiveihin. Myös yritysvastuuseen liittyvät ohjeistot ovat kansainvälisiä, joista yleisimmin käytössä oleva ohjeisto on tutkielmassa esitelty Global Reporting Initiative -raportointiohjeisto.

Lisäksi tutkielmassa perehdyttiin tarkemmin esimerkiksi G20-maiden väliseen BEPS-hankkeeseen (Addressing Base Erosion and Profit Shifting), jolla pyritään vastaamaan jatkuvasti aggressiivisemmaksi muuttuvaan verosuunnittelun tilanteeseen, ja kehittämään maiden välisiä verosopimuksia vähentäen verojen minimoinnin mahdollisuuksia verotuloja siirtämällä pienen verotuksen maihin. Tutkielma esitteli myös yritysvastuuraporttien ulkoisen varmennuksen aihealuetta ja sen nykytilaa Suomessa.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostui kolmen Suomessa toimivan suurimman luottolaitoksen julkaisemista yritysvastuu- ja vuosiraporteista, keskittyen yritysten veroraportointiin. Luottolaitokset valikoituivat tutkielman kohteeksi, sillä niitä koskee laajemmat raportointivelvoitteet kuin muita yrityksiä. Lisäksi luottolaitosten rooli sekä veronmaksajan roolissa, että asiakkaidensa mahdollisen aggressiivisen verosuunnittelun ehkäisyssä on olennainen. Aineisto rajattiin vuotta 2020 koskevaan, 2021 keväällä julkaistua materiaaliin, sekä ainoastaan Suomessa toimiviin luottolaitoksiin, jotta vertailupohja olisi selkeämpi yhtenäisen lainsäädännön vuoksi.

Empiiristä aineistoa tutkittiin sisällönanalyysia hyödyntäen. Yhdistävänä luokkana toimi veroraportointi, joka jaettiin kolmeen analysoitavaan yläluokkaan; raportin luotettavuus, raportointimenetelmät ja -periaatteet sekä veroista raportointi. Yläluokat jaettiin vielä kukin kahteen alaluokkaan. Raportin luotettavuutta tutkittiin ajallisen vertailukelpoisuuden ja raportin ulkoisen varmennuksen kautta, raportointimenetelmiä ja -periaatteita sidosryhmien osallistamisen ja raportointiohjeistojen noudattamisen kautta, sekä veroista raportoinnin analysointi

jaettiin alaluokkiin sen mukaan, miten veroista oli kerrottu raporteissa sanallisesti, tai lukuina.

6.2 Johtopäätökset

Yrityksen verovastuullisuuden yksi keskeisistä näkökulmista on erittely siitä, nähdäänkö verot vain yhtenä kulueränä, jonka mahdollisimman suureen minimointiin pyritään, vai yrityksen kompensationsa yhteiskunnalle sen tarjoamista mahdollisuuksista ja tuesta yritystoiminnan ja ympäröivän yhteiskunnan kannalta. Samanlainen lähtökohta on selkeä muunkin yritysvastuun osalta; yrityksen ainoana tavoitteena voidaan nähdä mahdollisimman suuren voiton tuottaminen sen osakkeenomistajille, jolloin vastuullisuuskysymykset eivät ole ensisijaisia tai edes toissijaisia. Mahdollisimman suuren voiton tuottamisen sijaan yrityksen tavoitteena voi olla myös toiminnallaan lisäarvon tuottaminen ympäröivälle yhteiskunnalle.

Veronmaksun vastuullisuuteen liittyen yksi epäselvyyttä aiheuttavista seikoista on laillisen toiminnan epäselvät rajat. Lain rajojen sisällä pysyvä toimintakin voidaan suuren yleisön silmissä nähdä vastuuttomana ja selkeästi veron kiertoon pyrkivänä toimintana, jolloin yrityksen saama rangaistus saattaa jäädä ai-noastaan syntyneen mainehaitan tasolle. Jopa aggressiivinen verosuunnittelu voi muodostua yrityksen laillisista verosuunnittelutoimista, jos tavoitteena kuitenkin on selkeästi verojen minimointi.

Tämän tutkielman ensimmäinen asetettu tutkimuskysymys koski sitä, miten yritykset sisällyttävät veroraportoinnin osaksi yritysvastuuraportointiaan. Tutkittavana oli se, minkälaisia raporteja valikoidut yritykset julkaisevat, löytyykö veroraportoinnista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, ja nouseeko esiin joitain tiettyjä aiheita, joita selkeästi korostetaan yritysten julkaisemissa raporteissa eniten.

Sisällönanalyysin kautta ilmeni, että kansainvälisesti toimivat luottolaitokset Nordea ja Danske Group ovat selkeästi keskittäneet veroraportointia yleisen konserninlaajuisen veropolitiikan julkaisemiseen, jossa määritellään yritysten periaatteita ja tavoitteita vastuullisen veronmaksun suhteen, sekä suhtautumista

esimerkiksi asiakkaiden aggressiiviseen verosuunnitteluun. Lisäksi raporteissa korostetaan luottolaitoksien tekemää läpinäkyvää yhteistyötä veronviranomais-ten kanssa myös kansainvälisellä tasolla esimerkiksi lainkäyttöalueiden välisiin tiedonvaihtosopimuksiin sitoutuen. Danske Bankin ja Nordean raporteista ilmenee selkeästi, että luottolaitoksille on olennaista säilyttää maine vastuullisena veronmaksajana.

OP Ryhmän julkaisemassa raportissa puhuttiin verovastuullisuudesta selkeästi vähemmissä määrin kuin Nordean tai Danske Bankin raporteissa. Yhtiön yleisestä veropolitiikasta tai vastuullisesta veronmaksusta ei raportissa puhuttu lainkaan. Veroihin liittyen OP Ryhmän raportissa puhuttiin lähinnä maksettujen verojen määrästä, josta yksinään ei voi tehdä minkäänlaisia päätelmiä yrityksen vastuullisuudesta veronmaksajana. Näiden pohjalta vaikuttaa siltä, että OP Ryhmä raportoi veroista selkeämmin yhtenä yrityksen kulueränä, kun taas Nordean ja Danske Bankin raporteissa otetaan selkeästi kantaa myös veronmaksun vastuullisuuteen.

On kuitenkin huomioitava, että yksi varmasti vaikuttava tekijä siinä, miksi OP Ryhmän veroraportointi etenkin konsernin yleisen veropolitiikan suhteen on huomattavasti Nordeaa ja Danske Bankia suppeampaa, on se, ettei OP Ryhmällä ole juurikaan toimintaa Suomen rajojen ulkopuolella. Tämän vuoksi voidaan tehdä oletus, että yritys maksaa toiminnastaan verot Suomeen, eikä valtioiden välistä verosuunnittelua harjoiteta. Nordealla ja Danske Bankilla on huomattavan paljon toimintaa Euroopan veroparatiiseissa, kuten Luxemburgissa ja Irlannissa, ja tämän vuoksi kyseisten luottolaitosten voidaan odottaa raportoivan veronmaksuun liittyvistä kysymyksistä laajemmin. Sidosryhmien odotukset yritysten raportoinnista vastuulliseen veronmaksuun ja veropolitiikkaan liittyen kasvavat ymmärrettävästi sen myötä, mitä kansainvälisempää ja laajempaa yrityksen toiminta on. Todennäköisyydet ovat sen puolella, että yritykset, joilla on toimintaa veroparatiiseissa, hyödyntävät verosuunnittelun keinoja. Tämän vuoksi on olennaista, että kyseiset yritykset tiedottavat avoimesti ja läpinäkyvästi sidosryhmilleen toiminnastaan kyseisissä maissa, sekä asemastaan ja yleisestä politiikasta verosuunnitteluun liittyen.

Lukujen osalta veroraportointi oli tutkimuksen kohteena olevien luottolaitoksien välillä myös eriävää, ja Danske Bankin raportin osalta selkeästi suppeinta. Verotiedot, joista yritykset olivat raportoineet, koskivat lähinnä maksettujen verojen määriä verolajeittain, sekä efektiivistä verokantaa. Maakohtainen erittely luottolaitosten tuloista ja muista tiedoista oli julkaistu säännösten mukaisesti kaikkien yritysten osalta, vaikkakin OP Ryhmän tiedot löytyivät osana tilinpäätöksen liitetietoja eikä erillisenä maakohtaisena raporttina kuten Nordean ja Danske Groupin. Lukuina esitetyt verotiedot ovat kuitenkin sellaisenaan melko hyödyttömiä yrityksen verovastuullisuuden arvioinnissa, ja vaativat lähes aina tueksi sanallista selitystä lukujen taustoista tai syvempää analyysia ja aiheen ymmärrystä, jotta pidemmälle vietyjä johtopäätöksiä pelkkien verolukujen pohjalta voitaisiin tehdä.

Toinen asetettu tutkimuskysymys oli se, mitä raportointimenetelmiä ja -periaatteita yritykset hyödyntävät raportoinnissa. Tätä analysoitiin tutkimalla yritysten julkaisemista raporteista löytyneitä tietoja sidosryhmien osallistamisesta sekä mahdollisten raportointiohjeistojen noudattamisesta.

Raportointiperiaatteista esitetyt tiedot olivat tutkimuksen kohteena olevien yritysten raporteissa selkeästi esitetynä. Sidosryhmäyhteistyö nähdään selkeästi olennaisena osana yritysten vastuullisuustoimintaa, sillä kaikki yritykset kertoivat raporteissaan omista toimintatavoistaan sidosryhmien osallistamiseksi. Sidosryhmien näkemystä oli pyydetty myös yritysraporttien laatimisvaiheessa. Yritykset korostivat sidosryhmien arvojen sisällyttämistä osaksi yrityksen arvoja, sekä sidosryhmien toiveiden sisällyttämistä osaksi jokapäiväistä toimintaa. OP Ryhmä on julkaissut jopa oman verkkosivun, jossa kerrotaan tarkemmin yrityksen sidosryhmäyhteistyöstä.

Onkin todettu, että useimmat yritykset suuntaavat verokäytäntöjään sen mukaan, millaisia odotuksia he odottavat sidosryhmillään olevan. Yleisenä ajatuksena on edelleen, että osakkeenomistajat keskeisenä yrityksen sidosryhmänä priorisoivat verojen minimointia. Nähtävissä kuitenkin on pikkuhiljaa tapahtuva muutos osakkeenomistajien ajattelutavassa, heidänkin ymmärtäessään minkä-

laisia haittoja yritykselle voi aiheutua vastuuttomasti hoidetusta veronmaksusta. (De la Cuesta-González & Pardo, 2019.)

Yritysten raportointiperiaatteita analysoitiin myös sen pohjalta, olivatko yritykset noudattaneet jotain raportointiohjeistoja. GRI-ohjeiston yleistyneisyydestä huolimatta yllättävää oli, että Danske Bankin yritysraportilla ei löytynyt mainintaa GRI-indeksin mukaisesta raportoinnista, vaan raportointiperiaatteita oli useita, jotka oli eritelty raportissa erikseen. Nämä liittyivät kuitenkin lähinnä tunnuslukukohtaiseen raportointiin, eikä yleisesti yritysraportin laadintaan. Nordea sekä OP Ryhmä ilmaisivat raporteissa selkeästi noudattavansa GRI-raportointiohjeistoa. Raportointiohjeiston merkitys kuitenkin pienenee, jos ohjeistoa ei noudateta mahdollisimman monen yrityksen osalta, ja tämä vuoksi kyseisten luottolaitostenkin raporttien vertailu olisi haastavampaa eikä niin suoraviivaista. Kuitenkin, kuten mainittu, ei ohjeiston noudattaminen ole velvoitettua.

Kaikki tutkimuksen kohteena olevat yritykset olivat hankkineet ulkoisen varmuuden raporteilleen. Tämän voidaan sanoa lisäävän raporttien luotettavuutta, sillä esitettyjen tietojen voidaan uskoa olevan paikkansapitäviä. Kritiikkiä tehtävää varmennusta kohtaan on kuitenkin esitetty, ja sen laajuus voi vaihdella suuresti. Kaikille tutkimuksen kohteena oleville yrityksille oli tehty ainoastaan rajoitetun varmuuden antava ulkoinen varmennus, joka sisälsi vain huomattavan pienen osan raportin sisällöstä. Tästä johtuen voi raporttien luotettavuutta varmuuden ulkopuolelle jääviltä osin kyseenalaistaa. Tarkemmat tiedot varmuuden laajuudesta ilmoitettiin varmennusraportissa.

Raporttien luotettavuutta arvioitiin myös sen perusteella, oliko vertailutietoja edellisiltä vuosilta esitetty veroja koskevissa raportoinneissa. Danske Bankin raportissa oli suuria puutteita tämän osalta, OP ryhmän raportissa tietoja oli esitetty joidenkin lukujen osalta, mutta Nordealla vertailuluvut olivat selkeästi saatavilla. Kuten aikaisemmin todettu, ei pelkät luvut kerro kuitenkaan lukijalle puoliakaan totuudesta, vaan ne vaatisivat tueksi sanallista selitystä lukujen taustoista. Vertailutietojen esittäminen useammalta vuodelta ja lisäksi mahdollisten

muutosten taustojen selittäminen lisäisi huomattavasti raporttien luotettavuutta ja käyttökelpoisuutta vastuullisuuden arvioimiseksi.

Legitimaatioteorian mukaan yritysten tulisi toimia niin, että ne saavuttavat sidosryhmien luottamuksen ja siten oikeuttavat olemassaolonsa yhteiskunnassa. Ympäröivän yhteiskunnan ja ihmisten arvomaailman ja ajatusten päivittyessä ja uudistuessa tulee yritysten pystyä sopeutumaan näihin muutoksiin ja niiden aiheuttamaan sosiaaliseen paineeseen säilyttääkseen legitimaationsa. Tutkituista yritysraporteista voisi yhteenvetona veroraportoinnin osalta tehdä sekä legitimaatioteorian, että sidosryhmäteorian pohjalta sen, että tutkimuksen kohteena olleet luottolaitokset selkeästi näkevät legitimaation säilyttämisen ja sidosryhmien odotuksiin vastaamisen tärkeänä. Näihin pyrittiin varsinkin Nordean ja Danske Groupin julkaisemissa raporteissa ilmaisemalla selkeästi yritysten veropolitiikan ja vastuulliseen veronmaksuun liittyvät periaatteet ja toimintatavat sen edistämiseksi ja turvaamiseksi. Lisäksi kaikki tutkimuksen kohteena olleet yritykset raportoivat laajasti tehdystä sidosryhmäyhteistyöstä ja huomioivat sidosryhmänsä etenkin vastuullisuusasioissa ja niiden kehittämisessä.

Yllättävää kuitenkin on, kuinka suppealla tasolla tutkimuksen kohteena olleiden Suomessa toimivien luottolaitosten veroraportointi edelleen on. Suurin osa raportoidusta tiedosta, jotka yritysten raporteista löytyi veronmaksuun liittyen, on velvoitettua antaa, ja vapaaehtoista tiedonantoa ei ilmene juuri lainkaan. Lisäksi tiedot ovat tutkijan mielestä monelta osin vaikeasti löydettävissä, sekä vertailtavissa. Moni julkaistu veroihin liittyvä data tuntuu epärelevantiltä yrityksen todellisen verovastuullisuuden arvioimiseksi ja jättää paljon avoimia kysymyksiä lukijalle. Lisäksi raporteista löytyy hyvin vähän sanallista informaatiota siitä, mikä yrityksen positio ja yleiset arvot ovat veronmaksuun liittyen. Tällaisen tiedon voisi olettaa olevan merkityksellistä esimerkiksi vastuullisen sijoittajan näkökulmasta mahdollista sijoituskohdetta arvioitaessa.

Jotta yritysten veroraportointi olisi johdonmukaisempaa ja hyödyllisempää, tulisi veroraportointia varten olla selkeämpää raportointiohjeistusta. Samaan johtopäätökseen on päätyneet muun muassa De la Cuesta-González ja Pardo tutkimuksessaan ”Corporate tax disclosure on a CSR basis: a new reporting fra-

mework in the post-BEPS era” (2019). Yritysten olisi tärkeintä tunnistaa omien sidosryhmiensä ja toimintansa kannalta olennaisimmat ja relevanttimmat vastuullisen veronmaksun indikaattorit ja tunnusluvut ja raportoida niiden mukaisesti. Sen lisäksi mitä yritysten tulisi raportoida, on muun muassa tietojen vertailukelpoisuuden kannalta tärkeää myös määrittää selkeästi, miten raportoidaan. (De la Cuesta-González & Pardo, 2019.) Yksi tämänkin tutkielman seuraamista johtopäätöksistä on se, että pelkät luvut eivät anna kuin pintaraapaisun yritysten toimintaan. Todellisen toimien vastuullisuuden arvioimiseksi on kvantitatiivisen datan lisäksi julkaistava myös kvalitatiivista sanallista informaatiota selittämään julkaistuja lukuja.

Yritysvastuuraportteihin perehtyessä selkeä havainto oli, että yritykset keskittyvät raportoinnissaan edelleen eniten ympäristöasioista raportointiin, sekä esimerkiksi tasa-arvoasioihin. Taloudelliseen vastuullisuuteen liittyviä tietoja annettiin huomattavasti vähemmän, ja veroihin liittyviä vastuullisuuden arvioinnin kannalta olennaisia tietoja minimaalisesti. Kuitenkin, kuten aiemmin tässä tutkielmassa on käsitelty, on veronmaksulla suuria vaikutuksia ympäröivälle yhteiskunnalle monesta eri näkökulmasta, eikä sitä siksi tulisi jättää huomioimatta. Työtä veroraportoinnin ja verovastuullisuuden kehittämiseksi riittää siis vielä tulevaisuudessa.

6.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Yritysten vastuulliseen veronmaksuun liittyvien teemojen voidaan odottaa olevan esillä myös tulevaisuudessa, muunkin yritysvastuullisuuden jatkuvasti kasvattaessa merkitystään. Lisäksi veroraportointiin ja veronmaksuun liittyvää säädäntöä kehitetään jatkuvasti, joka luo tarvetta ja mahdollisuuksia uudelle tutkimukselle. Vastuullista yritystoimintaa yhtenä liiketoiminnan kilpailukeinoista ei varmastikaan ole syrjäyttämässä enää mikään.

Tutkielmaa tehdessä havainnollistui, kuinka laaja aihepiiri on kyseessä. Kansainvälisellä tasolla aihepiiristä tehtyjä tutkimuksia löytyi erittäin laajalti, ja kansallisellakin tasolla aiheesta on kirjoitettu useita kirjoja ja selvityksiä.

Tämä tutkielma rajoittui käsittelemään aihepiiriä vain Suomessa toimivien luottolaitosten osalta, joten jatkotutkimusmahdollisuuksia löytyy esimerkiksi muilta toimialoilta, sekä laajemmalla maantieteelliseltä alueelta. Selkeää on, että kolmen yhtiön julkaisemat raportit yhden vuoden ajalta on pieni lukumäärä yleistettävissä olevien tulosten saamiseksi.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia luottolaitosten veroraportoinnin nykytilaa Suomessa, ja tämän vuoksi ajallisen hajauttamisen eli raporttien tutkimisen useamman vuoden ajalta ei nähty olevan relevanttia. Jatkotutkimusmahdollisuutena voisi olla myös laajemman ajallisen jakson ottaminen ja sen tutkiminen, minkälaisia muutoksia yritysten raporteissa ilmenee vuosien välillä. Lisäksi haastatteluita toteuttamalla voisi tämänkin tutkimuksen aihepiiriin porautua vielä syvemmin saaden mahdollisesti laajempia tutkimustuloksia. Jo vuonna 2022 julkaistavien raporttien sisältämän verotietojen raportoinnin voidaan odottaa olevan laajempaa uuden GRI standardin 2017 tultua voimaan vuoden 2021 alkupuolella. Kyseisen standardin vaikutuksia raportointiin voisi olla mielekästä tutkia tarkemmin.

Tämä tutkielma rajoittui lisäksi analysoimaan vain yritysten julkaisemia kaikkien saatavilla olevia raportteja ja muita julkaisuita. Yritysten verojalanjäljen tarkempi tulkitseminen ja analysointi laajemman materiaalin avulla ja kansainvälisellä tasolla voisi olla mielenkiintoinen jatkotutkimusmahdollisuus tämän aihepiirin ympärillä.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Arjo, v. E. (2013). The relationship between corporate responsibility and tax: Unknown and unloved. *EC Tax Review*, 22(1), 56.

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons* 34(4), 39-48.

Deegan, C. M. (2001). *Financial accounting theory*. Roseville: McGraw-Hill.

De La Cuesta-González, M. & Pardo, E. (2019) Corporate tax disclosure on a CSR basis: a new reporting framework in the post-BEPS era. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 2167-2192.

Dowling, G. R. (2014). The curious case of corporate tax avoidance: Is it socially irresponsible? *Journal of Business Ethics*, 124(1), 173-184.
doi:10.1007/s10551-013-1862-4

Dowling, J., & Pfeffer, J. (1975). Organizational legitimacy: Social values and organizational behavior. *Pacific Sociological Review*, 18(1), 122-136.

Edward Freeman, R. (2010). Managing for stakeholders: Trade-offs or value creation. *Journal of Business Ethics*, 96, 7-9. doi:10.1007/s10551-011-0935-5

Eriksson, P., & Kovalainen, A. (2008). *Qualitative methods in business research*. Los Angeles, Calif.;London: SAGE.

Fernando, S., & Lawrence, S. (2014). A theoretical framework for csr practices: Integrating legitimacy theory, stakeholder theory and institutional theory. *The Journal of Theoretical Accounting Research*, 10(1), 149.

- Gregoriou, G. N., & Finch, N. (2012). *Best practices in management accounting*. New York: Palgrave Macmillan.
- Harmaala, M., & Jallinoja, N. (2013). *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15th ed.). Helsinki: Tammi.
- Hugger, F. (2020). The impact of Country-by-Country Reporting on Corporate Tax Avoidance. *ifo Working Papers (Munich, Germany)*
- Huseynov, F., & Klamm, B. K. (2012). Tax avoidance, tax management and corporate social responsibility. *Journal of Corporate Finance (Amsterdam, Netherlands)*, 18(4), 804-827. doi:10.1016/j.jcorpfin.2012.06.005
- Juholin, E. (2004). *Cosmopolis : Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen*. Helsinki: Inforviestintä.
- Joshi, P. (2019). Does Private Country-by-Country Reporting Deter Tax Avoidance and Income Shifting? Evidence from BEPS Action Item 13. *York University*.
- KHT-yhdistys (2008) *Yhteiskuntavastuuraportointi – vaatimuksia ja erityiskysymyksiä*. Helsinki: KHT-Media.
- Knuutinen, R. (2014). *Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu*. Helsinki: Kauppa-kamari.
- Knuutinen, R. (2017). *Hyvät pahat verot*. Jyväskylä: Docendo.
- Knuutinen, R. (2012). *Verosuunnittelua vai veron kiertämistä: verosuunnittelun ja veron kiertämisen välinen rajanveto tuloverotuksessa*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Knuutinen, R. (2020) *Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat*. Helsinki: Alma Talent Oy.

- Kurittu, K. (2018). *Yritysvastuuraportointi: Kiinnostavan viestinnän käsikirja*. Helsinki: Alma Talent.
- Lanis, R., & Richardson, G. (2015). Is corporate social responsibility performance associated with tax avoidance? *Journal of Business Ethics*, 127(2), 439-457. doi:10.1007/s10551-014-2052-8
- Leppiniemi, J., & Walden, R. (2000). *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu*. Helsinki: WSOYpro.
- Makela, H., & Nasi, S. (2010). Social responsibilities of MNCs in downsizing operations: A finnish forest sector case analysed from the stakeholder, social contract and legitimacy theory point of view. *Accounting, Auditing, & Accountability*, 23(2), 149-174. doi:10.1108/09513571011023174
- Niskala, M., & Mätäsaho, R. (1996). *Ympäristölaskentatoimi*. Helsinki: WSOY.
- Niskala, M., Pajunen, T., Tarna-Mani, K., & Puroila, J. (2019). *Yritysvastuu: Raportointi- ja laskentaperiaatteet*. Helsinki: ST-Akatemia Oy.
- Porter, M. E. & Kramer, M. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review* 89(1/2), 62-77.
- Raghubir, P., Roberts, J., Lemon, K. N., & Winer, R. S. (2010). Why, when, and how should the effect of marketing be measured? A stakeholder perspective for corporate social responsibility metrics. *Journal of Public Policy & Marketing*, 29(1), 66-77. doi:10.1509/jppm.29.1.66
- Relch, R. B. (1998). The new meaning of corporate social responsibility. *California Management Review*, 40(2), 8-17. doi:10.2307/41165930
- Richard Murphy. (2015). *European banks' country-by-country reporting: A review of CRD IV data*. Retrieved from https://mollymep.org.uk/wp-content/uploads/CBCR_Full-report-PDF-July-2015.pdf
- Schwartz, M. S. (2009). Michael E. porter and mark R. kramer (2006), 'strategy & society: The link between competitive advantage and corporate social re-

sponsibility', *Harvard business review*, pp. 78-92 Routledge.
doi:10.4324/9781315259222-29

Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *The Academy of Management Review*, 20(3), 571-610.
doi:10.5465/AMR.1995.9508080331

Timo Torkkel. (2013). Miten isot listayhtiöt raportoivat verojalan-
jäljestä?(*Balanssi 3/2013*)

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä* (4. uudistettu painos ed.). Jyväskylä: PS-kustannus.

Ylönen, M., & Laine, M. (2015). For logistical reasons only? A case study of tax planning and corporate social responsibility reporting. *Critical Perspectives on Accounting*, 33, 5-23.

Virallislähteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU,

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/95/EU

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Laki luottolaitostoiminnasta 8.8.2014/610,

Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

Muut lähteet

Finnwatch. (2015). Valtioenemmistöisten yhtiöiden veroraportit. Saatavilla:

<https://finnwatch.org/images/pdf/Valtionyhtioidenveroraportit.pdf>

Finnwatch. (2016). *Jäävuorta mittaamassa - arvioita monikansallisten yritysten aggressiivisen*

verosuunnittelun laajuudesta suomessa. Saatavil-

la: <https://finnwatch.org/images/pdf/jaavuori.pdf>

Finnwatch. (2017). *Verovälttelyn arkkitehdit*. Saatavilla:

<https://finnwatch.org/fi/julkaisut?&topic=Kest%C3%A4v%C3%A4%20talous&scroll=publications>

Finnwatch. (2018). *Suomessa toimivien pankkien verovastuullisuus*. Saatavil-

la: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut?&topic=Kest%C3%A4v%C3%A4%20talous&scroll=publications>

Finnwatch. (2021). Enemmistö EU-maista on asettunut tukemaan yritysten verotietojen läpinäkyvyyttä lisäävää lakialoitetta. Saatavilla:

<https://finnwatch.org/fi/uutiset/819-julkinen-maakohtainen-veroraportointi-etenee>

GRI 207: Tax 2019. (2019). Saatavilla: [https://www.globalreporting.org/how-to-](https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/resource-center/?g=44e89a34-ff88-4c81-b8bb-f0429292eb67&id=2857)

[use-the-gri-standards/resource-center/?g=44e89a34-ff88-4c81-b8bb-f0429292eb67&id=2857](https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/resource-center/?g=44e89a34-ff88-4c81-b8bb-f0429292eb67&id=2857)

Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi HE

109/2005, (2005).

IRS. (2010). Foreign account tax compliance act. Saatavil-

la: <https://www.irs.gov/businesses/corporations/foreign-account-tax-compliance-act-fatca>

Kagan, J. *Effective Tax rate*. Investopedia. Tulostettu 23.8.2020.

- KPMG. (2020). *The KPMG survey of sustainability reporting 2020*
Saataavilla: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/11/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html>
- OECD. (2014). *Common reporting standard*. Saataavilla: <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/>
- OECD. (2015). *Measuring and monitoring BEPS, action 11: Final report*. ().
- PricewaterhouseCooper Oy. (2019). *Muiden kuin taloudellisten tietojen raportointi*. Saataavilla: <https://www.pwc.fi/fi/julkaisut/tiedostot/muiden-kuin-taloudellisten-tietojen-raportointi-vuodelta-2018.pdf>
- Suomen Pankki. (2020). *Suomessa toimivien luottolaitosten markkinaosuudet*. Saataavilla: https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/markkinaosuudet_luottolaitokset_fi/
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2015). *Verojalanjätkiraportointi*. Saataavilla: www.tem.fi/julkaisut
- Valtiovarainministeriö. Yhteistyö kansainvälisessä verotuksessa. Saataavilla: <https://vm.fi/yhteistyö-kansainvalisessa-verotuksessa>
- Valtiovarainministeriö. (2014). *Hallituksen kansainvälisen veronkierron vastainen toimintaohjelma*. Saataavilla: <https://vm.fi/documents/10623/1326184/Hallituksen+kansainv%C3%A4lisen+veronkierron+vastainen+toimintaohjelma+12032014+ilmoitus+eduskunnalle/d0a1dadd-3753-4aab-b003-8da707c87613>
- Valtiovarainministeriö. (2017). *BEPS-toimenpiteiden taloudellisten vaikutusten arviointiraportti*. Saataavilla: <https://vm.fi/documents/10623/4120314/BEPS-toimenpiteiden+taloudellisten+vaikutusten+arviointiraportti/c045f3f5-deae-4815-89e4-4d09e020cea0?version=1.0>

Valtiovarainministeriö. (2021). Valtiovarainministeriön selvitys valtiovarainvaliokunnalle OECD:N kansainvälisen tuloverotuksen uudistamishankkeesta.

Saatavilla:

<https://vm.fi/documents/10623/51744721/VM+selvitys+OECD+tuloverotus.pdf/39ac9265-4b2c-8f12-ceff-c51dd957f3a7/VM+selvitys+OECD+tuloverotus.pdf?t=1621255418081>

Yrittäjäkatsaus, maaliskuu 2021: Vastuullinen ja osaava kotimainen omistajuus. (2021). Työ- ja elinkeinoministeriö.

LIITE 1 Luettelo tutkielman empiirisestä aineistosta

Danske Bank Group. (2021a). Annual report 2020. Saatavilla: <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2021/2/annual-report-2020.pdf?rev=9dc481f6cdb843599fd1c124d03af12a&hash=2C4AAB4B263185BEB089F070299B92F8>

Danske Bank Group. (2021b). *Sustainability report 2020*. Saatavilla: <https://danskebank.com/sustainability>

Danske Bank Group. (2021c). *Tax policy*

Nordea Group. (2020). *Nordea position statement on tax*. Saatavilla: <https://www.nordea.com/en/doc/nordea-tax-position-statement.pdf>

Nordea Group. (2021a). *Annual report*. Saatavilla: <https://www.nordea.com/en/doc/annual-report-nordea-bank-abp-2020.pdf>

Nordea Group. (2021b). *Country by country reporting*. Saatavilla: <https://www.nordea.com/en/doc/nordea-country-by-country-reporting-2020.pdf>

Nordea Group. (2021c). *Sustainability report 2020*. Saatavilla: <https://www.nordea.com/fi/vastuullisuus/raportointi/>

OP Kiinteistösijoitus Oy. (2021). *Vastuullisuusraportti 2020*. Saatavilla: https://www.op.fi/documents/20556/63974/OP_Kiinteistosijoitus_Vastuullisuusraportti_2020/3e5a6fa4-6613-298e-f416-3ead8b6bb5ce

OP Ryhmä. Sidosryhmäyhteistyö. Saatavilla: <https://www.op.fi/op-ryhma/vastuullisuus/sidosryhmayhteistyö>

OP Ryhmä. (2021a). *OP ryhmän tilinpäätös ja toimintakertomus 2020*. Saatavilla: <https://www.op.fi/documents/209474/36185762/OP+Ryhm%C3%A4n+toimi>

ntakertomus+ja+tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+2020/3a7340b7-95c7-fcf8-6aae-e81e01c736e5

OP Ryhmä. (2021b). *OP ryhmän vuosi 2020*. Saatavilla: https://www.op-year2020.fi/contentassets/d2c16c8093d24ad79d783a5e6559f677/pdf/op_ryhman_vuosi_2020.pdf